

ADHD och autism i skola

En pedagogisk litteraturstudie om ADHD och autism

Qasin Abdullahi och Philip Gustafson-Roos

Handledare
Barbara Schulte

Abstract

In this study, we investigate how students with ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) and autism experience the school and what facilities, methods and strategies that exist to help these students. The study will contain facts about ADHD and autism, as well as information about the shortcomings and difficulties that exist in the school. Previous research from the last decade, in the subject of ADHD and autism in school, will also be presented. To achieve our purpose, we have made a literature review of reports, articles and books that we chose based on the relevance of these topics. We have then examined and analyzed this, based on Urie Bronfenbrenner's ecological systems theory, to provide an overall picture and to provide answers to our research questions. Based on the result, we have found many deficiencies and difficulties regarding students with ADHD and autism in school. However, we have also found many tools, methods and strategies that are important when the school designs its support for students with ADHD and autism. The results of this study can open the door to new approaches and how to support the students in the best way during their schooling.

Arbetets art: Kandidatuppsats, 15hp

Sidantal: 58

Titel: ADHD och autism i skola: En pedagogisk litteraturstudie om ADHD och autism

Författare: Qasin Abdullahi & Philip Gustafson-Roos

Handledare: Barbara Schulte

Datum: 2019-06-03

Sammanfattning:

Den här studien undersöker hur elever med ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) och autism upplever skolan, samt vilka pedagogiska strategier som finns för att hjälpa dessa elever. Studien kommer innehålla fakta om ADHD och autism, samt information om vilka brister och svårigheter som finns inom skolan. Även tidigare forskning som har gjorts under det senaste decenniet inom ämnet ADHD och autism i skolan presenteras i denna studie.

För att uppnå vårt syfte har vi gjort en litteraturstudie av rapporter, artiklar och böcker, som vi valde utifrån relevansen inom dessa ämnen. Detta har vi sedan granskat och analyserat utifrån Urie Bronfenbrenners ekologiska modell, för att ge en helhetsbild och för att ge svar på våra forskningsfrågor.

Utifrån resultatet har vi funnit många brister och svårigheter, kring elever med ADHD och autism i skolan. Dock har vi även funnit många pedagogiska strategier som är betydelsefulla när skolan utformar sitt stöd till elever med ADHD och autism. Detta studieresultat kan öppna dörren till nya synsätt på hur man kan stödja eleverna på bästa sätt, under deras skolgång.

Nyckelord: ADHD, autism, funktionsvariation, pedagogiska strategier, ekologiska modell, TEACCH

Innehåll

Förord	i
1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	3
2.1 <i>Nedan presenteras dessa frågor som vi ämnar ta upp i uppsats</i>	3
3. Tidigare forskning.....	4
3.1 <i>Definitioner</i>	4
3.2 <i>Forskning om ADHD</i>	4
3.3 <i>Allmänna svårigheter för elever med ADHD</i>	6
3.4 <i>Forskning om autism</i>	7
3.5 <i>Allmänna svårigheter för elever med autism</i>	9
3.6 <i>Sammanfattning av tidigare forskning</i>	10
4. Skollagen, pedagogiska rättigheter och utredning.....	11
4.1 <i>Skollagen</i>	11
4.2 <i>Pedagogiska rättigheter för elever med ADHD och autism</i>	12
4.3 <i>Utredning om ADHD och autism</i>	13
4.4 <i>Sammanfattning av skollagen, pedagogiska rättigheter och utredning</i>	15
5. Metod	16
5.1 <i>Metodval</i>	16
5.2 <i>Urvalsgrupp</i>	17
5.3 <i>Tillvägagångssätt</i>	24
5.4 <i>Trovärdighet</i>	24
6. Teori	26
6.1 <i>Bronfenbrenner ekologiska modell</i>	26
7. Resultat.....	29
7.1 <i>Typer av studier som finns om ADHD och autism i Sverige, samt brister och svårigheter som identifierats i litteraturen</i>	29
7.2 <i>Pedagogiska Strategier och metoder som presenteras via litteraturen och hur de kan implementeras</i>	31
8. Analys utifrån Bronfenbrenners modell	32
8.1 <i>Analys av forskningslitteratur</i>	32
8.1.1 <i>Mikronivå</i>	32
8.1.2 <i>Mesonivå</i>	33

8.1.3 Exonivå och makronivå.....	34
8.1.4 Sammanfattning av analys av forskningslitteraturen	35
8.2 <i>Analys av enkäter, intervjuer och rapporter utifrån Bronfenbrenners ekologiska modell</i>	36
8.2.2 Enkätundersökningar i Autism- och Aspergerförbundet.....	38
8.2.3 Enkät Riksförbundet Attention för elever med ADHD	39
8.2.4 Skolinspektionens kvalitetsgranskning	40
8.2.5 Sammanfattning av analysen av enkäterna.....	40
8.2.6 Tydliggörande pedagogik	42
9. Diskussion	44
9.1 <i>Alternativa tillvägagångs för att uppnå nya kunskaper</i>	48
10. Konklusion	50
11. Referenser	54
11.1 <i>Litteraturreferenser</i>	54
11.2 <i>Internetbaserade referenser</i>	55
11.3 <i>Övriga referenser</i>	58
12. Bilagor.....	a
1. <i>Trots dålig start i livet har han lyckats hoppa tillbaka</i>	a
2. <i>Besked blir att flickan har diagnos autism efter två år</i>	b
3. <i>Hon kände sig oförstådd i skolan</i>	c
4. <i>Han orkade slutligen inte längre med skolan</i>	d
5. <i>Skolan har inte avsatt hjälpmedel eller resurser</i>	e
6. <i>Anpassad undervisningsgrupp gav högre närvaro</i>	f

Förord

Vi vill tacka alla nära och kära personer som har bidragit till vår studie. Först och främst tackar vi vår fantastiska handledare Barbara Schulte, för vägledning, uppmuntran och värdefull stöd som hon har visat oss under vår arbetsprocess. Ett stort tack även till Tina Kindeberg som givit oss många bra hjälpmedel och introducerat oss till nya forskare. Sist men inte minst vill vi tacka våra familjer, som har haft stort tålamod med oss när vi jobbade mycket och var upptagna med vårt arbete. Ni är alla guld värda!

Lund 2019

Qasin och Philip

1. Inledning

Det senaste decenniet har det diskuterats mycket kring elever med ADHD och autism. Ett flertal studier konstaterar att det finns många brister kring hur elever med ADHD och autism bemöts i skolan. Pedagogiska strategier behövs för att underlätta dessa brister. Enligt en rapport från Skolverket (2016) så påstår många specialpedagoger att det finns många skolor som har brister och inte är tillräckligt anpassade för elever med funktionsvariationer, som ADHD och autism.

Enligt Sjölund, Jahn, Lindgren och Reuterswärd (2017) så är det cirka 5 procent av befolkningen i Sverige som har diagnostiserats med ADHD och cirka 1-2 procent har diagnostiserats med autism. Gillberg (2013) menar då att det finns ett barn i varje klass som har någon form av neuropsykiatrisk funktionsvariation, som exempelvis ADHD och autism. Sjölund m.fl. (2017) beskriver att ADHD och autism kan likna varandra. Barn med något av dessa tillstånd kan ha problem med att fokusera och de kan vara impulsiva eller ha svårt att kommunicera. De kan ha problem med skolarbete och med relationer. Dessa funktionsvariationer är medfödda och kommer att finnas i hela livet, men hjärnan utvecklas och man får nya erfarenheter. Fast att ADHD och autism har flera likheter, kan de ändå fungera olika. Elever med dessa funktionsvariationer kan få framgångsrika och lyckliga liv vid rätt tillgång till stöd.

Denna studie handlar om hur elever med ADHD och autism upplever skolan samt vilka pedagogiska strategier som finns men även om de brister och svårigheter. Vi valde ämnet ADHD och autism i skolan, på grund av att det är ett gemensamt intresse mellan oss. Det är även ett aktuellt ämne där vi anser att en fördjupad undersökning behövs. Vi har lång erfarenhet runt ämnet och vi har personliga erfarenheter av ADHD och autism från vår omgivning, till exempel vänner, bekanta, släktingar, elever och grannar, så vi vill utveckla vår kunskap i dessa ämnen. En av oss jobbar som studiehandledare och modersmåls lärare, så han träffar elever med ADHD och autism, och han upplever många olika situationer kring detta. Och den andre av oss har diagnostiserats med ADHD och har därför ett personligt intresse i studien.

Vi hoppas att vår studie kommer kunna stödja skolpersonal och föräldrar, men främst barnen, och alla andra som intresserar sig för att hjälpa elever med ADHD och autism. Vi framför i vår studie, om hur man kan stödja elever med ADHD och autism på bästa sätt i skolan. I studien har det gjorts ett urval, genom att fokusera på studier som rör elever med ADHD och autism från grundskolan till gymnasiet. Vi önskar att vår studie gör det lättare för allmänheten att komma åt mer vetenskaplig fakta kring de olika funktionsvariationerna, i hopp om att starta en diskussion och bygga på den kunskap som redan finns. Vi undersöker även ADHD och autism utifrån en litteraturstudie, därefter lägger vi utifrån litteraturen fram hur man som både privatperson och lärare kan optimera och öka stödet för elever med dessa funktionsvariationer, utan att riskera att dessa elever hamnar i utanförskap, mobbing eller kriminalitet. Detta är i både elevernas och samhällets intresse.

2. Syfte och frågeställningar

Vi undersöker i den här litteraturstudien, hur elever med ADHD och autism upplever skolan samt vilka pedagogiska strategier som finns för dessa elever men även brister och svårigheter. Vi har som syfte att undersöka några av de studier som har gjorts under det senaste decenniet om elever med ADHD och autism i skolan. Syftet och målet med denna studie är att presentera elever med ADHD och autism, samt att studera de brister, och svårigheter som finns för dessa elever. Vi undersöker hur elever med ADHD och autism kan utvecklas i lärandet och även lyfta fram hjälpmedel, strategier, metoder och lösningar för att de ska lyckas i deras studier och framtid. Uppsatsen tar även upp vilka pedagogiska rättigheter elever med ADHD och autism har.

2.1 Nedan presenteras dessa frågor som vi ämnar ta upp i uppsats

1. Vad har elever med ADHD och autism för pedagogiska rättigheter?
2. Vilka typer av studier finns om ADHD och autism i Sverige?
3. Vilka brister och svårigheter har identifierats inom litteraturen för elever med ADHD och autism i skola?
4. Vilka pedagogiska strategier och metoder presenteras enligt litteraturen för elever med ADHD och autism och hur kan dessa implementeras?

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt redogörs den tidigare forskningen inom undersökningens ämnen: ADHD och autism. Inledningsvis presenteras kortfattat om ADHD och autism, hur de fungerar och allmänna svårigheter som elever med ADHD och autism har.

3.1 Definitioner

ADHD är förkortat "Attention Deficit Hyperactivity Disorder". Det finns olika former av ADHD, men översiktligt så involverar det någon form av uppmärksamhetssvårigheter, överaktivitet och svårigheter med att kontrollera impulser. Vilket kan leda till att individen känner sig rastlös och uttråkad, men det kan också innebära att personer med diagnosen kan ha svårt med att koncentrera sig och lätt blir distraherad (Dammert, 2013).

Autism är en medfödd funktionsvariation som innebär besvärligheter, och svårigheter, med gemensam kommunikation och det sociala samspelet. Detta tillsammans med en benägenhet att upprepa saker och ting formalistiskt. Autism är en utvecklingsrelaterad problematik som påverkar hjärnans sätt att utveckla information (Bühler, Karlsson och Österholm, 2018)

Funktionsvariation är definierat som att man avviker från det normala som finns i samhället (Skolverket 2018). Detta är en bättre benämning än termen funktionsnedsättning eftersom det ordet har en inbyggd negativ klang. Ordet nedsättning syftar på att det är någonting fel på individerna men så är inte fallet. Därför valde vi att använda ordet funktionsvariation då det är det begreppet med absolut minst inbyggt negativitet. Samtidigt är ordet variation en vänligare term sedan det kan tolkas som att man fortfarande kan göra samma saker fast lite annorlunda än omgivningen.

3.2 Forskning om ADHD

ADHD är en neuropsykiatrisk funktionsvariation som kan visa sig på många olika sätt och en individ med ADHD kan ha helt annorlunda symptom, jämfört med en annan individ. Det är även värt att tillägga att det finns stora skillnader mellan åldersgrupper av individer, det vill säga barn, tonåring och vuxen. Svårighetsgraden på ADHD är

också väldigt olika och kan variera från person till person (Sjölund m.fl., 2017). Orsaken bakom ADHD kan bero på genetiska faktorer, som leder till problem i hjärnans nervsystem. Dammert (2013) uppmärksammar att ärftlighet är avgörande för uppkomsten av ADHD.

När det kommer till ADHD har diagnosen inte existerat, medicinskt benämnt, särskilt länge. Uppkomsten av benämningen ADHD började i det tidiga skedet av 1900-talet. Barkley (2006) nämner att den första kända forskaren som nämnde ADHD var en tysk läkare vid namn Heinrich Hoffman 1865. Men officiellt var de första att skriva om ADHD George Still och Alfred Tredgold år 1902, där de studerade 43 barn med svåra problem med att uppehålla koncentrationen. Dessa forskare kunde efter ett flertal år och undersökningar, konstatera att miljö skifte, medicinering och anpassad utbildning hade en form av positiv inverkan på dessa elever. Tyvärr togs dessa metoder inte emot särskilt bra av andra forskare, och dessa metoder blev mer eller mindre ignorerade i över 70 år (Barkley, 2006).

Under 1920-1950 talet sågs ADHD mer som en form av hjärnskada, som orsakades av allt ifrån svårigheter under födsel till att det hade skapats av blyförgiftning och tidigare utbrott av mässlingen. Därför behandlades ADHD mer som en form av hjärnskada, än en funktionsvariation. 1950-talet skapade en sorglig trend bland forskare av ADHD, som tyvärr än idag betros av vissa individer som är kritiska till att funktionsvariationer ADHD existerar. Detta ledde till teorin att barn med vårdslösa familjeförhållanden, men även ”bortskämda” barn utvecklade ADHD. På grund av denna teori blev det mycket vanligt att ge barn på psykiatriska anläggningar diagnosen ADHD. Teorin angående hjärnskador fortsatte, men istället började man experimentera med psykoterapi och medicinering. 1970-talet var den tiden som forskningen inom ADHD i princip exploderade, då det blev ett aktivt och diskuterat ämne. Här uppstod mycket av den forskningen som på senare tid, kommer att användas och fortsätta användas än idag. Dock var diagnostiserings process inte helt bestämd än (Barkley, 2006)

När det kommer till forskning inom ADHD har mycket förändrats från när man började studera individer med ADHD, gentemot idag. Generellt skedde mycket av den tidigare forskningen via att man hade små, men selektiva, grupper som man studerade. Runt 70-talet splittrades nordamerikanska och det europeiska sättet att forska. I exempelvis Sve-

rige har enkätundersökningar blivit vanligare än någonsin, då man vanligtvis gör storskaliga undersökningar, som exempelvis involverar hela skolor istället för små grupper. Sedan 80-talet har det varit en intressant tid för forskning inom ADHD. Forskningen och metoderna som är vanliga idag hade sin blomstring under 1990-talet och generellt ser man en markant ökning inom alla olika former av forskning under den tiden. Allt i från pedagogik till medicinsk forskning har börjat göra undersökningar i hur man kan göra livet bättre för dessa elever, så de ska kunna känna sig inkluderade i skollivet och samhället i sin helhet (Barkley, 2006).

3.3 Allmänna svårigheter för elever med ADHD

Kutscher (2016) förklarar att det finns tre specifika typer av ADHD: Ouppmärksamhet, Hyperaktiv och Impulsiv. En elev med ouppmärksam ADHD kan ha problem med att behålla intresse och fokusera på en uppgift. Till exempel, om lärare undervisar klassen när fönstret är öppet och en annan klassaktivitet sker utanför, kan eleven höra ljudet av barn som leker. Detta skapar problem med att hålla uppmärksamheten i lektionen för eleverna. På grund av distraktionerna kan eleven göra flera misstag på uppgiften som de arbetade med. Dessutom kan eleven med ouppmärksam ADHD ha problematik med detaljer och har problem med ordning, exempelvis kan deras skåp vara rörigt och eleven vet sällan vart sakerna är någonstans. De kan förlora saker mycket enkelt och kan också vara frånvarande (Kutscher, 2016). Eftersom individerna har svårt med att hålla koncentrationen och uppmärksamheten, på exempelvis genomgångar, så blir det svårt för dessa individer att följa med i klassen. Dessa individer har enkelt för att reagera på ljud och andra distraherande handlingar runt sig, vilket ökar chansen för att de förlorar ”*den röda tråden*” och helt enkelt börjar pyssla med annat (Sjölund m.fl., 2017.)

Kutscher (2016) indikerade att symptomen på hyperaktiv och impulsiv typ av ADHD inkluderar att de kan vara rastlösa, samt prata för mycket. Eleven kanske inte kan sitta still eller så håller de händerna i rörelse. Eleverna kan tyckas ha mycket energi och kan tyckas ständigt vara i farten. När de blir ombedda att göra något tyst på sina skrivbord, kommer de inte troligen att följa förfrågan på grund av behovet av konstant rörelse. En elev med hyperaktivitet ADHD kan ha begränsad självövervakning. Hyperaktivitet kan också begränsa den mängd uppmärksamhet som ges till klassrumsinteraktionen.

Barn som har med impulsiv ADHD har problem med att vänta på sin tur. De pratar ut i klassen utan att räcka upp handen och svårigheter att kontrollera sina känslor. Om läraren ber om ett svar, istället för att räcka upp en hand, kan barnet istället bara skrika ut svaret, ofta innan läraren ens har slutat ställa frågan. Eleven kan också ha problem att vänta utan att störa människor som pratar. Om läraren pratar med en elev och eleven med impulsiv ADHD har en fråga, så går han bara upp till lärarens skrivbord och avbryter konversationen för att ställa frågan istället för att vänta sin tur (Kutscher, 2016).

Barkley (2006), Kutscher (2016) och Sjölund m.fl. (2017) tar även upp många andra svårigheter som elever med ADHD har. De är svårt att komma igång med uppgifter och aktiviteter, det innebär att om man har mycket i huvudet samtidigt så blir man enkelt distraherad. Det är vanligt att skjuta undan aktiviteter eller uppgifter tills det är försent, och detta skapar en enorm stress när personen inser att de har blivit så pass distraherade att de enkelt blir överrumplade. Tendens att glömma mycket är ytterligare ett problem. De har svårigheter med exekutiva funktioner, vilket är deras planeringsförmåga, organisering av sina handlingar samt de har svårt även lära av misstag. Planering och organisation är ett svårt problem för dessa individer. Enkla instruktioner, som vad man ska göra för läxa, och hur man ska strukturera sig kan bli väldigt svårt för dessa individer. Många elever kan bli överrumplade av uppgifter, då de istället för att tänka att de kan strukturera upp ett arbete, ser bara en massiv uppgift framför sig. Detta skapar onödigt stress för dessa elever. problem med ordning och struktur är även ett tydligt problematik. De har svårigheter att reglera sitt humör för att de har en tendens att antingen vara glad eller arg, och oftast ingenting däremellan.

3.4 Forskning om autism

Människor med autism har svårt att förstå världen de lever i och de har problem med att göra sig förstådda i sin omgivning. Vårt samhälle består av symboler och människor med autism har svårigheter med att handskas med symboler, på samma sätt som andra människor kan svårigheter med hörsel eller syn. Det exemplet är på problematiken är språket, begrepp och ord symboliserar tankar, känslor och handlingar samt människor med autism har oftast stora svårigheter med att uttrycka sig språkmässigt. Ett annat exempel är problematik med social interaktion som är byggd på symbolik som kropps-

språk exempelvis i leenden, nickningar och huvudskakningar och det är medvetet att människor med autism har svårigheter med social kommunikation (Sjölund m.fl., 2017).

Orsaken bakom autism är fortfarande okänd, men vissa forskare säger att det mycket troligt är ärftlig. Sjukdom eller infektioner under graviditet, en för tidig födsel eller syrebrist vid födseln och det kan vara svåra infektioner som drabbar hjärnan som hjärnhinneinflammation (Habilitering och hälsa, 2014). Sjölund m.fl. (2017) beskriver oftast att symtomen för autism generellt upptäcks innan tre års ålder hos barn. Alla personer med autism diagnosen är olika, det kan påverkas av faktorer som begåvning, personlighet, miljö och erfarenheter.

I början 1900-talet så myntades begreppet autism av den schweiziske psykiatern Eugen Bleuler. År 1943 i USA skrev den österrikiska barnpsykiatern Leo Kanner om ämnet och inledde sin forskning om autism på en barnpsykiatrisk avdelning i USA. Kanners iakttog tre flickor och åtta pojkar, som i resultaten visade koppling till psykosjukdomen "schizofreni", men skillnaden mellan autism och schizofreni är att autism inte är en psykosjukdom. Kanner lade märke till en rad särskiljande drag som betecknade dessa barn. Enligt Kanner hade dessa barn haft svårigheter i sociala interaktioner, svårigheter att anpassa sig till förändringar i rutiner, känslighet för stimuli (särskilt ljud), repetera talarens tal och svårigheter i spontan aktivitet. År 1944 studerade Hans Asperger, som arbetade med en grupp barn, och barnen hade liknande beteenden som Kanner hade beskrivit. Barnen han studerade hade dock ett språkligt problem och han nämnde också att många av barnen var annorlunda från normala barn (Evan, 2013).

Enligt Nolen-Hoeksema (2008), så studerade Bruno Bettelheim och Kanner effekten av tre barn, som de kallade autistiska. De hävdade att problemet hos barnen med autism berodde på deras mödrar och han menar att deras mödrar var känslökalla (Nolen-Hoeksema, 2008). Bernard Rimland (1928-2006) var en psykolog, som var förälder till ett barn med autism, och han var oense med Bettelheim. Han var inte överens om att orsaken till hans sons autism berodde på hans hustrus föräldraskap. Autism kom att bli bättre känd på 1970-talet, samt att Aspergers arbete översattes till engelska och publicerades på 1980-talet, och på så sätt kom kunskapen om ämnet ut i den allmänna sfären. Sedan dess ökade forskningen om autism och man trodde alltmer att föräldraskap inte hade någon roll i orsaken av autism, och nu är det vetenskapligt bevisat att autism beror

på biologiska och genetiska faktorer (Nolen-Hoeksema, 2008). Enligt Hjärnfonden (2015) så har olika namn använts tidigare i Sverige för olika diagnoser inom autismområdet, till exempel autistiskt syndrom, aspergers syndrom och atypisk autism. På senare år samlades alla dessa namn i Autism eller autismspektrumtillstånd (AST). Detta har ändrades när forskarna såg att autism är ett spektrum, och allt detta rör sig om samma svårigheter som ryms inom begrepp autism.

3.5 Allmänna svårigheter för elever med autism

Sjölund m.fl. (2017) och Bühler, m.fl. (2018) tar upp 4 svårigheter, som elever med autism har. Elever med autism har brist på Theory of Mind (mentaliseringsförmåga), Perception (uppfattningsförmåga), Central Coherence (Centrala förståelser) och Executive Functions (exekutiva funktioner). Svårighetsgraden på autism är även mycket olika och det kan variera från person till person.

Enligt Bühler (2018) har personer med autism brist på *theory of mind* och det betyder att de har svårigheter för att förstå andra människors tankar och känslor, och detta försvårar samspelet med klasskamrater. Rutkowski och Brimer (2014) antyder vidare också att forskningarna visar att personen med autism har svårigheter med kommunikation, sociala samarbete och svag inlärningsförmåga. Barn med autism kan även ha andra svårigheter, såsom långsam utveckling, och på så sätt kan man förstå deras sociala beteende blir mer avvikande (Rutkowski och Brimer, 2014). Personer med autism har brister i talutveckling, en försenad språkutveckling, eller tvärtom. Eftersom de har brist i språkförståelse så de kan ha ett ytligt tal, men utan djupare innehåll, de missuppfattar ord eller så hittar de på egen betydelse (Sjölund m.fl., 2017).

Enligt Sjölund m.fl. (2017) så har personer med autism brist på *perception*, det betyder förmågan att kunna hantera sinnesintryck. Detta innebär att de har svårigheter med att använda flera sinnen på samma gång och anpassa dessa till en fullständighet. Detta innebär att om alla sinnesintryck samspekar så blir de ofta överbelastade. Det kan bli mycket svårt för personer med autism att, i kommunikation, både lyssna och titta samtalspartnern i ögonen och detta ofta resulterar i att de avskärmar sig. Så elever med autism har svårt med syntryck, såsom ljus i klassrummet. De har även svårt med hörselintryck som ljud, till exempel skolmatsalen, skolgården, gymnastiksalen och tickande klockor.

Elever med autism har en svag *central koherens* och det är mycket svårt för dem att få ihop delar till en helhet. Att få helhetssyn och skilja ut vad som är viktigt, samt att de fastnar i detaljer och kommer inte vidare. Tillvaron blir ofta splittrad och jobbig, om inte informationen sätts ihop till en meningsfull helhet. Elever med svag central koherens tolkar information på ett annorlunda sätt, så de får stora svårigheter med den centrala koherensen, när information ges muntligt till eleven så tolkar eleven oftast budskapet bokstavligt. De har svårt också att hitta den röda tråden i texten och förstå sammanhang på lektioner (Sjölund m.fl., 2017).

Elever med autism har *exekutiva funktioner* förklarade vi i ADHD delen och det betyder att de har svårt med att planera, organisera, prioritera, fokusera generalisera, påbörja och avsluta arbeten. Problematik med arbetsminne och tidsuppfattning är även en av svårigheterna för elever med autism (Bühler, m.fl., 2018).

Elever med autism har andra svårigheter i skolan till exempel kan den vara att de har få vänner då barn med autism inte förstår sociala tecken såsom sociala spel, kroppsspråkskontakt och ögonkontakt. Detta kan visa sig hos små barn i att barnet inte använder ögonkontakt exempelvis att barnet inte pekar, visar eller hämtar föremål som väcker deras intressen (Rutkowski och Brimer, 2014).

3.6 Sammanfattning av tidigare forskning

I detta avsnitt börjar med definitioner av ADHD och autism för att ge en inblick i hur dessa variationer kan visa sig i individer. Därefter gör vi en genomgång över den forskning som redan gjorts från upptäckten till dagens moderna forskning om dessa funktionsvariationer. Detta görs för att ge en förklaring till vilken markant förändring som främst skett de senaste decennierna. Vi tar även upp generella svårigheter som dessa individer kan ha inom skola och vi upptäcker att det finns många svårigheter hos elever med ADHD och autism. Exempelvis elever med ADHD har problem med ouppmärksamhet, hyperaktiv och impulsivitet. Medan elever med autism har generellt en brist på mentaliseringsförmåga, uppfattningsförmåga och centrala förståelser. Slutligen har elever med ADHD och autism har brist på exekutiva funktioner så alla dessa svårigheter riskerar påverka deras skolgång.

4. Skollagen, pedagogiska rättigheter och utredning

4.1 Skollagen

7 § /Träder i kraft I:2019-07-01/ Det första som nämns angående skollagen med elever som har ADHD och autism involverar skolornas behov av ett nationellt kartläggningmaterial eller stöd för bedömning av elevens framtida akademiska förutsättningar. Prioritering betonas på rektorernas tillgänglighet, samt återkopplingar till eleverna, även efter anpassning eller extra stöd i skolan har blivit tillgängligt. Vid insikten att eleven ej kommer att uppfylla de kraven som tidigare framlagts, måste rektorn notifieras omedelbart. Vid dessa händelser är det rektorns plikt att skyndsamt, och diskret, undersöka ifall eleven är i behov av mer eller alternativt stöd. Elevhälsan måste notifieras och involveras under denna nya utredning, oavsett om eleven har haft tidigare tillgång till stöd eller ej.

Skollagen och Skolverket är skyldiga att erbjuda två olika former av stöd, i form av extra anpassning och särskilt stöd. Under utredningen är det den extra anpassningens, eller särskilda stödets, omfattning och varaktigheten som är den viktigaste skillnaden. Extra anpassning, åt eleven i frågan, kan endast beslutas av en lärare. Vid insikten att det extra stödet är otillräckligt, för att elevens behov ska mötas, måste rektorn notifieras igen. Utredningen, om huruvida extra stöd är nödvändigt, är betydligt mer omfattande och tidskrävande, än utredningen om anpassning. Anpassning kan arrangeras lokalt av läraren, men särskilt stöd arrangeras alltid av rektorn, då när man når den nivån ska rektorn konstant varan informerad om behoven (Riksdagen, 2010 och Skolverket, 2019).

Därefter ska åtgärdsprogrammet utarbetas, och beslutas av rektorn. Dessa stödåtgärder kan vara allt ifrån att rektorn godkänner användningen av elevassistent, till att eleven placeras i särskild klass. Olika exempel på stöd och insatser existerar, för att alla olika elevers behov ska uppnås, dock kommer de vanligaste stöden i formen av extra anpassning och särskilt stöd. Extra anpassning involverar elevens

skolschema planeras i en lätt uppfattad struktur, samt att samtliga skoluppgifter förklaras för eleven, på en enkel nivå. Särskilt stöd innebär att eleven får tillgång till speciallärare och placering i specialgrupper, ifall behovet uppstår (Skolverket, 2019)

4.2 Pedagogiska rättigheter för elever med ADHD och autism

I denna del vill vi belysa vilka rättigheter och möjligheter elever med ADHD och autism har. Vi tar även upp skyldigheter i skolpersonal, och detta kan hjälpa oss att förbättra synen på elever med ADHD och autism inom skolan. Det behövs olika metoder i skolan, för att elever med funktionsvariation ska kunna utvecklas. Frågan om undervisningen i skolan, angående elever med autism/ADHD, är synnerligen kontroversiell eftersom föräldrar och utbildningssystemet har olika uppfattningar angående detta ämne. Detta leder till att uppfattningarna som de anhöriga till dessa elever har, kan gå på en kollisionkurs. Vissa föräldrar vill att skolor ska använda strukturerade och strikta träningsprogram, som baserade på behavioristiska principer. Det krävs oftast, en diagnos för att elever med funktionsvariation ska få särskilda resurser i skolan, detta betyder att skolan är tvungen att ge särskilda hjälpmedel och stöd efter elevens behov. Läraren ska därmed arrangera så att eleven med autism/ADHD inte ska uppleva utanförskap. De ska, samtidigt, kunna särskilja dem, på ett professionellt sätt, så att de kan erbjuda eleven med autism/ADHD specialundervisning, vid behov (Parsons, 2011).

Det är skolans skyldighet att erbjuda elever, med funktionsvariation ADHD och autismspektrumtillstånd, noggrant utvalda pedagogiska strategier. De ska även utefter varje individuell elev, utforma den fysiska miljön för att eleven ska kunna nå de kunskapsmål som de har lagt upp. Eftersom alla elever är olika så behöver skolan finna varierande lösningar efter elevens personliga behov, för att de ska kunna lyckas i de olika momenten i skolans undervisning. För att alla elever ska få rätt till inkluderade utbildning och undervisning, så krävs det både samarbete och planering mellan vuxna i skolan. Ett viktigt samarbete mellan resurspersoner, lärare och föräldrar samt elever med autism och ADHD är oerhört nödvändig för att en positiv undervisning i skolan ska ske. Förhoppningen är att göra klara planeringar med begripliga mål för elevernas kunskapsutveckl-

ing och undervisning bör finnas i elevens läroplan, detta är viktiga prestationer för den inkluderade utbildningen. Ett nära samarbete mellan vuxna i skolan i form av förenad handledning, samundervisning och planering krävs för att elever med autismspektrumtillstånd ska känna sig inkluderade. Allt fler speciallärare och specialpedagoger har inte jämt kunskapsmålen som högsta prioritet, vid arbete med elever med ADHD och autism, utan prioriterar istället nästan alltid elevernas individuella utveckling. Som metod behöver lärare finna struktur för omsorg och trygghet, samt att uppmuntra individuella presentationer och självständighet från elever med ADHD och autism (Skolverket, 2018).

Rektorn i skolan är den som har det största ansvaret, för att eleven med ADHD eller autism ska kunna lära sig så mycket som möjligt under undervisningen och nå kunskapsmålen. Rektorn ska även ordna så att elever med funktionsvariation får de verktyg och hjälpmedel som de behöver under skolgången, för att kunna utvecklas. Det är också rektorns ansvar att skynda på utredningen, ifall eleven med autism är i behov av särskilt stöd i skolan. Med särskilt stöd så menas det att större ingripande av personal i skolan måste ske, som exempelvis att lärare ska tillämpa undervisningen för elever med autism och ADHD. Innan rektorn tar beslut för särskilt stöd för elever med ADHD och autism måste rektorn, tillsammans med lärarna, se över sina pedagogiska metoder och hur eleven trivs i sin befintliga elevgrupp. Rektorn ansvarar därmed att ta beslut om vilka åtgärdsprogram och vilket särskilt stöd som elever kvalificerar till, eller har behov av (Skolverket, 2014)

Enligt Skolverket (2016) gäller grundreglerna för elevens rätt till särskilt stöd, alla kommunala, fristående och statliga skolor i Sverige. Därför har samtliga elever i svenska skolor rätt till särskilt stöd och motivation, för att kunna utvecklas så mycket som möjligt i skolan. För en del elever behövs det extra anpassningar och stöd under undervisningen. Med skollagens nya förordningar och regler är det troligen lättare än någonsin, för eleverna att få stöd (Skolverket, 2016).

4.3 Utredning om ADHD och autism

Detta avsnitts syfte är att ge en bred bild av hur variationen av ADHD och autism utreds. Habilitering (2014) och Sjukvårdsrådgivningen (2019) så beskriver att både ADHD och autisms utredningar går nästan samma väg på utredningen, men det kan

genomgå annorlunda variationer av tester. Om personen är ett barn, så är det upp till föräldrarna att kontakta rätt personer. Vårdguiden 1177 tar bland annat upp tre olika centraler och mottagningar man kan kontakta. Barnvårdscentralen (BVC) och detta är specifikt för barn under 5 år, barnläkarmottagningar eller vårdcentraler och barn och ungdomspsykiatri (BUP). Om man är i tonåren kan man själv kontakta BUP, och via dem kan man påbörja processen med att bli utredd om man har ADHD eller autism. Om man är vuxen kan man kontakta närmaste psykiatri och/eller vårdcentral. Via dessa får man hjälp att söka sig till mottagningar, som specialiserar sig på dessa funktionsvariationer.

Det första som händer i utredningen är själva vårdkontakten. Man förklarar för en psykolog eller läkare om man tror att man har, i detta fall, ADHD eller autism. Andra delen är bedömningssamtal och man träffar här en psykolog eller läkare, som är specialiserad på exempelvis ADHD eller autism. Detta sker innan utredningen har börjat och man blir intervjuad om hur ens vardag är. Därefter placeras man i väntelistan och man ska nu invänta nästa steg i listan, och väntetiden är helt beroende på landstinget så tiderna kan variera drastiskt. Generellt ska man bli utredd inom 90 dagar, ifrån man har blivit bedömd att man kan bli utredd. Det slutliga steget är en fördjupad utredning och det är rent tekniskt, här som utredningen sker på allvar. Utredningarna görs generellt av en specialistläkare och en psykolog. Läkarens arbete handlar om att se ifall det finns någon annan kroppslig problematik eller mediciner, som kan orsaka ADHD och autism liknande symptom. Psykologens jobb är att använda ett flertal metoder, som exempelvis formulär och intervjuer, för att få en bild av hur man är som person. Dessa texters syfte är att testa koncentration, planering och genomförande av uppgifter, och slutligen personens logiska tänkande. Beroende på personer och mottagningar kan man behöva träffa exempelvis arbetsterapeuter. Om personen i frågan går med på det vill gärna läkaren och psykologen att en närstående närvarar, för att hjälpa dem att få en bättre bild av personen. Efter dessa möten sker det förklaringar och uppföljningar, och om dessa stämmer överens så får man en diagnostisering (Habilitering, 2014 och Sjukvårdsrådgivningen, 2019)

4.4 Sammanfattning av skollagen, pedagogiska rättigheter och utredning

I detta avsnitt gick vi igenom vilka pedagogiska rättigheter elever med funktionsvariationer har. Samtidigt förklarar vi vad skollagen har för förordningar och regler för elever med funktionsvariation. Eftersom dessa regler kräver att eleverna ska ha fått en diagnos gick vi även i detalj igenom hur en utredning kan se ut från början till en potentiell diagnos. För att förstå vilka pedagogiska rättigheter en elev med funktionsvariation har, började vi med att gå igenom skollagen och vad den har för förordningar. Vi fann att det fanns ett stort skyddsnät för eleverna med funktionsvariationer med tydliga förklaringar av vad som förväntas av skolan. Exempel att rektorerna ska vara betydligt mer involverade i processen än innan. Även lärarnas roller har blivit stärkta sedan de får tillåtelse att göra anpassningar ifall de anser eleverna skulle dra nytta av det. Skollagen talar även tydligt om att utredningar ska ske och därför gjorde vi ett avsnitt som förklarar i detalj hur en person blir diagnostiserad, steg för steg. Exempel på detta är att det finns enkla sätt för skola och privatpersoner att få tillgång till en utredning ifall de vill ha en. Det är via utredningen som stödåtgärder rekommenderas och tas i betänkande av rektorerna. Dock är det upp till läraren och rektorn att följa upp. Med detta i åtanke är dessa tre punkter sammanlänkade

5. Metod

I detta avsnitt beskrivs vårt metodval, urvalskriterier, tolkningssätt och motivation av metodvalet. Slutligen beskrivs i detta avsnitt hur sökningen i de olika databaserna gick till och vilka begränsningar som gjordes.

5.1 Metodval

I vår studie valde vi att göra en systematisk litteraturstudie som metod. En systematisk litteraturstudie är en studie som baserad på att texter undersöks och analyseras, på grundval av en specifik analysmetod (Barajas, Forsberg & Wengström, 2013).

Syftet med en systematisk litteraturstudie är att uppnå en syntes av data från tidigare studier. Barajas m.fl. (2013) beskriver att fokuset måste ligga i forskningen inom utbildningsvetenskap och yrkesverksamhet. De anser att den systematiska litteraturstudien, som Barajas själv uppfann, fungerar optimalt vid dessa forskningsområden och kan hjälpa med att finna en metod som har vetenskapligt stöd. Barajas m.fl. (2013) säger att den systematiska litteraturstudien är en metod som är lämpligt för forskaren, så vi anser därför att det är en lämplig metod för att svara på frågor kring elever med ADHD och autism. Det skulle vårt resultat bli mer begränsat om vi valde att göra vår studie till en intervju, därför kan vi säga att vår litteraturstudie är lämpligt i vårt ämne. Då vi baserar den på många olika källor och även i dessa hittar vi flera, lika goda, slutsatser.

Vi valde att genomföra en systematisk litteraturstudie för att få ett djupare svar på vårt syfte som är att undersöka pedagogiska strategier och vilka svårigheter och brister med ADHD och autism, upplever i skolan. Vi anser att en litteraturstudie är väldigt bra, för att den gav oss ett bredare perspektiv om elever med ADHD och autism i skolan. Denna litteraturstudie gav även oss en djup förståelse kring elever med ADHD och autism.

Vi har använt oss av nyckelord, för att göra ett urval av texter som skulle analyseras. Våra tre valda nyckelord i detta metodval var: ADHD, autism och skolan (Se del 5.2). Det som påverkade vårt urval mest var av vetenskaplig relevans, exempelvis inom ADHD, är Barkley (2006) ett av om inte det största namnen inom ADHD forskning. Många stora arbeten just citerar till hans verk inom forskningen. Med detta i åtanke blev

hans böcker viktiga i urvalet. Barajas m.fl. (2013) beskriver att systematisk litteraturstudie är att söka systematiskt och granska kritiskt, samt sätta ihop litteraturen inom ett valt ämne. Vi valde systematisk litteraturöversikt då denna studie följer vissa kriterier som vi anser att vara optimala. Författarna tar upp några av dessa kriterier för systematiska litteraturstudier och dessa är: Tydligt beskriven metod för sökning och tydligt val av artiklar bygger på kriterier, en uttalad sökstrategi, och en systematisk kodning av alla inkluderade studier. Slutligen bör metaanalys användas för att balansera resultaten från små studier, det vill säga metaanalys sätts ihop av resultat (Barajas m.fl., 2013). Enligt dessa ovannämnda kriterier utformade vi vår litteraturstudie.

Barajas m.fl. (2013) framställer att en systematisk litteraturstudie är att studien även kan arbetas i många steg, exempelvis att motivera varför studien är klar och skapa problemformulering samt formulera frågor som kan besvaras. Man bör också uttrycka en plan för litteraturstudien, bestämma nyckelord, identifierar och väljer relevant litteratur, som då undersöks kritiskt och utvärderas noga. Det sista steget är att analysera och diskutera resultaten, och slutligen ska allt sättas ihop och slutsatserna ska dras (Barajas m.fl., 2013).

Vi undersöker oss utav kvantitativa och kvalitativa studier, som exempelvis utförda enkätundersökningar och intervjuer som redan är besvarade av elever och föräldrar till barn med ADHD och autism via litteraturen och rapporter, för att den ska kunna hjälpa oss få svar på vår frågeställning. Vår litteraturstudie sker därigenom med hjälp av vetenskapliga tidskrifter och litteratur.

5.2 Urvalsgrupp

Urvalet av undersökningsmetod beror på möjligheten att få tillräckligt med omfattande material, där man kan finna tydliga svar om ifall eleverna med ADHD och autism upplever trygghet och stöd i skolan. För att granska faktabaserad materialet undersöker vi de likheter och skillnader, som vi finner i den litteratur vi har.

För att det skulle bli enklare att hitta en vetenskaplig artikel/ källa så finns det regler som man följer, enligt Carlsson (2019). När vi började söka vetenskapliga artiklar, som handlar om elever med ADHD och autism, så sökte vi på Lubsearch. Vi valde nyckelordet “ADHD autism skolan” eller på engelska “ADHD autism school”. Vi hittade

ett flertal artiklar om ADHD och autism i skola och vi klickade “peer review” på vänster sida, för att endast finna vetenskapliga artiklar. För att vi skulle lära oss om diverse pedagogiska strategier om hur man söker en vetenskaplig artikel. Vi sökte vår andra artikel med hjälp av annan sökmotor, vilket betyder att vi har använt en annan sökmotor än Lubsearch. Först skrev vi Lubsearch, men istället för att gå samma väg som förra sökmotorn använde vi istället Databases A-Z. Väl där skrev vi “eric” vilket är en förkortning för *Education Resource Information Center*. Vi skrev in “ADHD skola” och “Autism i skola” som keyword, men vi fann inte några artiklar av vikt. Eftersom flesta träffarna i database, angående eric, finns på engelska så skrev vi på engelska “ADHD school” eller “Autism school”, och då hittade vi många vetenskapliga artiklar, (se tabell 1).

I tabell 1 beskriver vi det stora urvalet, vilket innebär att vi framställer första tabellen på vilka forskningar, undersökningar, rapporter finns i det ämnet. Tabell 1, här nedanför, är det första urvalet som vi använde oss av våra olika sökmotorer. Lubsearch är exempelvis Lunds universitetsbiblioteks databas för deras litterära samlingar. Där finns vetenskapliga böcker, artiklar forskningsrapporter med mera. Eric är förkortat på engelska “*Educational Resources Information Centre*” och är ämnesdatabas inom utbildningsvetenskap där det finns exempelvis vetenskapliga böcker, artiklar, forskningsrapporter.

Tabell 1 visar det stora urvalet som kom upp när vi sökte med hjälp av våra nyckelord ADHD, autism och skolan. Vi sökte exempelvis “ADHD i skolan”. Därefter var det upp till oss att göra ett mindre urval, med den information vi ville ta upp. Vi begränsade oss inte via tidsperioder utan ville se hur mycket litteratur det generellt fanns, runt våra ämnen i databaserna.

Stora urvalet. Tabell 1

Sökmotorer	Engelska	Svenska
Lubsearch artiklar om ADHD och autism i skola	5368	5
Eric artiklar om ADHD och autism	3500	0
Lubsearch böcker ADHD	23	0

Lubsearch böcker Autism	65	0
Attention Förbundet rapporter	0	28
Asperger och autism förbundet rapporter	0	13
Biblioteksböcker	Oräknebart	Oräknebart
Skolinspektion		8
Skolverket	0	14

Vi baserar även undersökningen på rapporter och skrifter angående elever med ADHD och autism, och deras pedagogiska rättigheter, samt dessa är relevanta för skollivet i Sverige. Detta urval har vi gjort för att höja studiens trovärdighet, och de rapporter som vi valde till studien är skrivna på både svenska och engelska eftersom vi är flytande på både språken. Avsikten med den här studien är att få kött på benen angående den aktuella forskningen, och med skälet av detta har perioden för när flesta undersökningar är publicerade blivit avrundat ner till de senaste decennierna.

Vi använde också exempelvis oss av så många original källor vi kunde finna som exempelvis Barkley (2006), Sjölund m.fl. (2017) och Kutscher (2016). Just dessa valde vi sedan många andra verk har refererat till dem. Därefter använde vi böckerna för att studera både deras metoder samt finna deras egna källor som exempelvis inom ADHD och autism.

Vårt slutliga urval: Tabell 2 och tabell 3

Det slutliga urvalet är det vi slutligen valt att inkludera i uppsatsen, och är vårt huvudval av information. Vi valde att använda oss av information som uppstått nu det senaste decenniet. Detta är på grund av att mycket av den moderna forskningen har tillkommit det senaste decenniet. Texterna valdes utifrån relevans och tillgänglighet. Från litteraturen använde vi oss slutligen av 13 böcker från Lunds och Malmö Universitetsbibliotek. Från databaser och sökmotorer användes slutligen 27 artiklar och rapporter.

Dessa valde vi utifrån relevans och deras vikt i vidare forskningen. Dessa källor som vi använder i vår tabell 2 och 3 är de som är skrivna relativt nyligen inom akademiska värl-

den, angående vårt ämne. Enkäterna och intervjuerna är utförda från olika källor, exempelvis Larssen (2011), och dessa intervjuer är en del av våra litteraturer. Rapporter från Attention Riksförbundet (2016) och Autism och Aspergerförbundet (2013, 2016 och 2018) är del av vårt arbete. Valet gjordes då de gav en betydligt mer “mänsklig” inblick i hur skolan är för elever med ADHD och autism, då de är ifyllda av föräldrar till eller av elever med ADHD och autism. Analysen gjordes med hjälp av vår teori, samt att vi studerade dessa för att se ifall det skett förbättringar för eleverna genom åren.

Tabell 2: slutliga urval: Böcker

Författare & årtal	Titel
Barkley(2006)	<i>Attention-deficit hyperactivity disorder</i>
Bühler m.fl. (2018)	<i>Lågaffektivt bemötande och problematisk skolfrånvaro</i>
Barajasm m.fl. (2013)	<i>Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap</i>
Denscombe (2010)	<i>The good research guide: for small-scale social research projects</i>
Dammert (2013)	<i>Funktionshinder - vad är det?</i>
Gillberg (2013)	<i>Ett barn i varje klass: om ADHD och DAMP.</i>
Jensen (2017)	<i>Inkluderingskompetens vid adhd & autism</i>
Kutscher (2016)	<i>Barn med överlappande diagnoser</i>
Larssen (2011)	<i>Man dör inte, men man blir en ganska knäckt människa</i>
Meeuwisse & Swärd (2002)	<i>Perspektiv på sociala problem.</i>
Nolen-Hoeksema (2008)	<i>Abnormal Psychology</i>
Nordahl m.fl. (2013)	<i>Att möta beteendeproblem bland barn och ungdomar- Teoretiska och praktiska perspektiv.</i>
Sjölund m.fl. (2017)	<i>Autism och ADHD i skolan</i>

Öquist (2008)	<i>Systemteori i praktiken: konsten att lösa problem och nå resultat</i>
---------------	--

Tabell 3: Slutliga urval: Rapporter, artiklar och andra undersökningar från diverse källor

Författare	Titel	Källa
Balldin & Hedevåg (2013)	<i>En skola som hjälper eller stjälper?</i>	Lubsearch
Bronfenbrenner (1977)	<i>Toward an experimental ecology of human development</i>	Lubsearch
Evans (2013)	<i>How autism became autism</i>	Lubsearch
Erin m.fl. (2018)	<i>Strategies for Teaching Children with Autism Spectrum Disorder in Recreational Aquatics Programs.</i>	Lubsearch
Lindsay m.fl. (2014)	<i>Exploring Teachers Strategies for Including Children with Autism Spectrum Disorder in Mainstream Classrooms.</i>	Lubsearch
Nilsson Sjöberg (2018)	<i>Toward a Militant Pedagogy in the Name of Love: On Psychiatrization of Indifference, Neurobehaviorism and the Diagnosis of ADHD</i>	Lubsearch
Persons (2011)	<i>International review of the evidence on best practice in educational provision for children on the autism spectrum.</i>	Lubsearch
Rutkowski m.fl (2014)	<i>Implications for practice from 'International review of the evidence on best practice in educational provision for children on the autism spectrum</i>	Lubsearch

Rutkowski m.fl (2014)	<i>Physical Education Issues for Students with Autism: School Nurse Challenges.</i>	Lubsearch
Smith & Snyder (2015)	The Influence of School Engagement on Counts of Delinquent Behaviors among Maltreated Youths	Lubsearch
Verdier m.fl. (2018)	<i>Challenges and Successful Pedagogical Strategies</i>	Lubsearch
Nilsson Sjöberg (2019)	<i>Reconstructing truth, deconstructing ADHD: Badiou, onto-epistemological violence and the diagnosis of ADHD</i>	Tandfonline
Skolverket (2019)	<i>Extra anpassningar och särskilt stöd i skolan</i>	Skolverket
Skolverket (2018)	<i>Elever med funktionsnedsättning.</i>	Skolverket
Skolverket (2016)	<i>Tillgängliga lärmiljöer?</i>	Skolverket
Skolverket (2016)	<i>Elever har rätt till stöd</i>	Skolverket
Skolverket (2014)	<i>Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram</i>	Skolverket
Skolinspektionen (2012)	<i>Om skolsituationen för elever i grundskolan med diagnos inom autismspektrumtillstånd</i>	Skolinspektionen
Skolinspektionen (2014)	<i>Skolsituationen för elever med funktionsnedsättningen AD/HD</i>	Skolinspektionen
Riksförbundet Attention (2016)	<i>Fortfarande svår skolgång för många elever med NPF”</i>	Riksförbundet Attention
Autism-och Aspergerförbundet (2018)	<i>Rapport Medlemsundersökning om skolgången</i>	Autism-och Aspergerförbundet

Autism- och Aspergerförbundet (2016)	<i>Rapport Medlemsundersökning om skolgången</i>	Autism- och Aspergerförbundet
Autism- och Aspergerförbundet (2013)	<i>Autism- och Aspergerförbundets undersökning om skolan.</i>	Autism- och Aspergerförbundet
Skollagen(2010:800)		Skollagen
Västerbro (2014)	<i>Orsaker till autism</i>	Habilitering
Hjärnfonden (2015)	<i>Autismspektrumtillstånd.</i>	Hjärnfonden
Sjukvårdsrådgivningen(2019)	<i>ADHD</i>	1177 Vårdguiden

Texterna analyserats i studien och granskas genom peer-review, det vill säga att artiklarna vetenskapligt granskas (Barajas m.fl., 2013). Vi använder utförda enkätundersökningar och intervjuer från boken “*Man dör inte, men man blir en ganska knäckt människa*” skriven av Larssen (2011), och berättar om 12 föräldrar till barn med neuropsykiatriska funktionsvariationer (NPF) sin historia, och om hur barnen upplevde skolsituationen. Vi bygger en del av vår studie runt enkätundersökningarna och intervjuerna från denna bok. Vi använder rapporter och undersökningar om skolgången samt undersökningar från Autism- och Aspergerförbundet och där finns även olika enkätundersökningar. Autism- och Aspergerförbundet jobbar förbättra villkoren för individer med autism och de jobbar förbundet genom att sprida information samt öka förståelsen för autism. De verkar för anpassad utbildning, boende, sysselsättning och fritid samt de vill hjälpa individer skapa kontakter. De följer och ger uppslag till forskning inom området och deltar i det internationella arbetet (Autism- och Aspergerförbundet, 2019). Vi använder även Rapporten”*Fortfarande svår skolgång för många elever med NPF*” i Riksförbundet Attention där finns även enkätundersökningar om elever med ADHD. Riksförbundet Attention är en organisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) till exempel ADHD, autism, språkstörning och Tourettes syndrom (Attention, 2019).

5.3 Tillvägagångssätt

När vi hade vårt material för litteraturstudien började vi göra vissa genomgångar, exempelvis vad de tillför till forskningen och vilken vikt detta har haft i det stora hela. Vi gjorde anteckningar och genomgångar av forskningen gällande hur pass detaljerad den var. Därefter gick vi igenom detta utifrån våra forskningsfrågor, för att ge en sådan bred bild som vi kunde. För att ge en starkare bild av hur forskningen inom ADHD och autism har förändrats valde vi att skriva om hur forskningen såg ut förr, och hur den har förändrats fram till idag. Efter vårt urval började vi att först gå igenom original källorna för att se hur de först utförde sin skrift eller forskning. Därefter studerade vi exempelvis artiklar och andra böcker, som byggde sin egen forskning med hjälp av dessa original källor så kallad sekundärkällor. Exempelvis inom ADHD började forskningen som studier av selektivt valda grupper till dagens föredrag av storskaliga enkätundersökningar för att få så mycket information man kan, och detta gäller även inom autism. Därefter kombinerade vi ihop detta med den information vi redan haft, för att bilda en enhetlig bild av forskningen. Slutligen specificerade vi oss på Sverige, med hur skollagen har förändrats och hur elevernas pedagogiska rättigheter ser ut, utifrån den forskningen som nu finns. Detta gjorde vi i åtanke med de forskningsfrågor vi har i arbetet. Sedan analyserade vi litteraturen med hjälp av Bronfenbrenner ekologiska modellen (se del 6).

5.4 Trovärdighet

Den systematiska litteraturstudie gjordes på både primär och sekundärkällor, vilket ökar dess trovärdighet och vi anser även att vi har hittat flera likvärdiga slutsatser. En systematisk litteraturstudie kräver däremot en särskild reflektion, då man ska överväga aspekter som ursprung och tillförlitlighet, när man läser från utvalda litterära källor (Barajas m.fl., 2013). Vår förståelse av det valda ämnet kan leda till ett särskilt tanke-sätt, när vi läser litteraturen, men vi har försökt att hålla oss kritiska i vårt tillvägagångssätt. Vi använder oss även av primära källor, i vårt utvalda material. Vi använder oss även av Urie Bronfenbrenners ekologiska modellen, som går in på exempelvis barnens närmiljö. Metodvalet vi har gjort innebär att vi är beroende av primärkällor, rapporter och undersökningar. Vi använder oss också av sekundärkällor, som till exempel handböcker, där författaren hänvisar till primära källor. Att använda sig av sekundära källor har sina nackdelar, exempelvis om den alltid tolkas av dess forskare och författare.

Detta kan leda till att källan blir ofullständigt, men allt vårt övergripande material har forsknings länkar, som kan öka dess tillförlitlighet. Möjligheten att genomföra en mer omfattande litteraturstudie har funnits, men vi var tvungna att bestämma oss för ett materialval, samtidigt som vi försökte vara representativa för området i frågan.

6. Teori

I detta avsnitt har vi valt beskriva den teori som vi anser är relevant för vår litteraturstudie. Först behövs ett holistiskt-interaktionistiskt synsätt, för att kunna förstå och stödja elever med ADHD och autism. Detta synsätt borde lägga fokus på individens egenskaper, samtidigt som de observerar individens omgivning och miljö. Dessutom innebär ett holistiskt interaktionistiskt synsätt att individen utvecklas i samspel med omgivningen (Öquist 2008) Systemteorins grundidé är att se världen som en helhet, snarare än att se delarna. Enligt Öquist (2008) är relationen mellan individen och omgivningen ömsesidig, det vill säga att individen kan påverka och påverkas av omgivningen, där alla delar är i samspel med varandra. Därför fokuserar systemteorin på här och nu (Öquist, 2008).

6.1 Bronfenbrenner ekologiska modell

Bronfenbrenner, som var forskare och psykolog, jobbade med att framställa den ekologiska modellen och han lade fram teorin officiellt år 1979. Den ekologiska modellen inriktar sig, inom pedagogik och psykologi, på att visa och förklara människans utveckling, i samarbete med sin miljö (Meeuwisse & Swärd, 2002). Den ekologiska modellen/systemteorin handlar om att barnet ska uppfattas utifrån sin totala ekologiska kontext (Meeuwisse & Swärd, 2002). Begreppet ekologi är den vetenskapliga inriktningen, som handlar om läran kring sambandet mellan individer och deras miljö. För att få insikt ska barnet ses utifrån det sammanhang som hen befinner sig i, som till exempel den ekonomiska, sociala och kulturella sammanhanget. Även om teorin handlar om barnets utveckling kan den tillämpas under hela livsloppet, för att utvecklingen är något som pågår under hela livet (Meeuwisse & Swärd, 2002) (Se figur1).

Urie Bronfenbrenner beskriver samspelet mellan barnet och dess olika miljöer (Meeuwisse & Swärd, 2002). Hans teori bygger på interaktion mellan hem och skolan. Hans ekologiska modell baserar på att ha djup förståelse om hur barns skola och hem interagerar, hur olika miljöer i samhället och kring hur barnet påverkas av miljön runt om sig i sin helhet. Urie Bronfenbrenner tar upp sin teori i fyra nivåer i modellen, och dessa är: mikrosystem, mesosystem, exosystem och makrosystem.

Första cirkeln är mikronivån och den sker i samverkan mellan barnet och dess närmiljö, det vill säga det som barnet interagerar med till vardags. Exempel på detta är: skolan, familj och fritidsintresse. Andra cirkeln är mesonivån och det är här samverkan mellan flera närmiljöer upplyses, detta kan vara relationen mellan familjen och skolan. Man menar att det är ett flertal av individens närmiljöer, som direkt påverkar varandra i samspel, kan påverka individen. Exempel på detta är: skolan och föräldrar, vänner och fritid, grannskap och gemenskap. Enligt Bronfenbrenner (1977) är samspelet mellan de vuxna, runt barnet, mycket viktigt, för att det som händer i skolan påverkar det som händer i hemmet.

Tredje cirkeln är exosystem och det omfattar processer och förbindelser mellan en individs olika förhållanden, som ligger utanför barnets direkta vardaglighet. Exempel på detta kan vara föräldrarnas arbetsplats, skolans organisationer, kommunala resurser och lokal politik. Detta inkluderar även skolan och dess geografiska läge (Meeuwisse & Swärd, 2002). Den sista cirkel är makronivån och här innefattar de mönster som för mikro-, meso- och exonivå är övergripande. Exempel på detta kan vara: samhälle, skolsystem, normer, kultur, värderingar lagar, och traditioner (Meeuwisse & Swärd, 2002).

Utifrån generell systemteori och den ekologiska modellen kan man få en ökad, och djup, förståelse om hur elever med ADHD och autism kan utveckla svårigheter. Ekologiska modellen har hjälpt modern forskning att få en helt ny förståelse om hur man kan interagera med elever med funktionsvariationer, som exempelvis ADHD och autism. Sekundärt skulle detta tankesätt istället kunna hjälpa med att studera eleverna, även utanför skolan. Då vissa elevers problematik kanske har roten i annorlunda problem (Se bilagor). Därför anser vi denna modell är optimal, för just användning inom forskning av elever med ADHD och autism, då denna form av teori skulle kunna öppna upp nya dörrar för forskare, och förhoppningsvis göra vardagen lättare för dessa elever.

Figur 1 Urie Bronfenbrenner ekologiska modellen (Egengjord)

7. Resultat

I detta avsnitt kommer vi att presentera det resultat som framkommit av vår litteraturstudie. Vi lyfter fram, här i resultat delen, vilka brister och svårigheter som har identifierats, inom litteraturen för elever med ADHD och autism i skola. Vi tar även upp pedagogiska strategier och metoder som presenterats enligt litteraturen för elever med ADHD och autism i skola.

7.1 Typer av studier som finns om ADHD och autism i Sverige, samt brister och svårigheter som identifierats i litteraturen

Efter noggrann undersökning av det empiriska materialet som litteraturen presenterat har vi konstaterat att det finns stora brister i skolan, när det gäller utförandet av likgiltig undervisning gällande elever med ADHD och autism. Med hjälp av litteratur, artiklar, utförda enkätundersökningar och intervjuer har vi i resultatdelen upptäckt att många elever med ADHD och autism upplever utanförskap och utsatthet i skolan. Allt fler föräldrar beskriver svårigheterna med, framförallt, skolpersonalen, som inte uppmärksammar elevernas behov av särskilt stöd och extra anpassningar under undervisningen.

När det kommer till studier runt ADHD och autism kan man tydligt se att det har gjorts mängder av små studier, med det är inte förrän det senaste decenniet som man börjat göra mer storskaliga undersökningar i form av enkätundersökningar. Vilket ger en större utsträckning av besvarande och, mer data än någonsin. Dock måste det påpekas att forskningen har förändrats väsentligt, sedan man "upptäckte" diagnoserna. Intervjuer i boken "*Man dör inte, men man blir en ganska knäckt människa*", skriven av Larssen (2011), visar på att eleverna med ADHD och autism har många brister i skolan såsom okunskap av skolpersonal, dålig kommunikation och samarbete mellan föräldrar och lärare i skolan (se bilaga 2-6). Även enkätundersökningar som Larssen (2011) analyserade, visar att elever med ADHD och autism har blivit utsatta för mobbning i skolan.

Enligt Nilsson Sjöberg (2019) beskrivs diagnostiseringen som en negativ "stämpel" som automatisk segregerar individer och istället för att skapa en mer inkluderande miljö blir resultatet en exkluderade på grund av att när man "diagnostiserar" betyder det att något

är utanför det normala och att stereotyper runt hur dessa elever ska bete sig på grund av deras diagnos. Nilsson Sjöberg (2018) beskriver vidare att skolan inte ser individen i frågan utan bara ser diagnosen. Med detta menar han att individer blir påverkad av yttre stereotyper av hur en individ med diagnoser "ska bete sig" istället för att se varje individ för sig själv.

Enligt rapporten som gjordes av Skolverket (2016) antyder att det finns kunskapsbrist gällande hur man anpassar skolverksamheten för elever med funktionsvariation. Rapporten konstaterar även att flesta av specialpedagogerna anser att skolverksamheten är sämre anpassad för elever med neuropsykiatrisk funktionsvariation såsom ADHD och autism.

Tre olika rapporter, som publicerades i "*Medlemsundersökning om skolgången Autism- och Aspergerförbundet*" (2013, 2016, 2018), bygger på enkätundersökningar om elever med autism. De genomförde den första skolenkäten år 2013, men det var för stor utsträckning, det vill säga att det fanns brister i hur man anpassar för barn med autism i skolan. Det var också en stor andel elever med autism som hade hög frånvaro. En annan enkätundersökning, som genomfördes 2016 av Autism- och Aspergerförbundet, visar också att många elever med autism fortfarande inte får godkända betyg och de har varit frånvarande från skolan, på grund av brist på stöd i skolan. Autism- och när Aspergerförbundets genomförde sin senaste skolenkät 2018 visade det sig att, för elever med autism, är hög frånvaron fortfarande är ett stort problem.

En annan rapport, "*Fortfarande svår skolgång för många elever med NPF*", gjord av Riksförbundet Attention (2016), visar också att det finns många elever med ADHD med svårigheter och att det finns brister i skolan. Som exempelvis problematik med koncentration och stökiga klassrum.

Forskningar, rapporter och undersökningar visar att det finns flera elever med ADHD och autism som inte alls vill gå till skolan, och det finns också många som lämnar skolan med ofullständiga betyg. Smith och Synder (2015) menar att detta kan leda till negativa konsekvenser, både för individen och samhället, och det kan även finnas risker att de hamnar i kriminalitet, socialt utanförskap och andra svårigheter som exempelvis att få ett bra arbete.

Modern forskning har upptäckt tydliga och direkta mönster, inom forskningen av båda funktionsvariationerna, vilket i sin tur har gjort det tydligare att se vilka symptom båda variationerna har. Exempelvis ADHDs hyperaktivitet och autisms tillbakadragenhet. Det är dock nu på senare tid som forskningen utökats markant, vilket har lett till att mer kunskap och hjälpmedel upptäcks för varje år som går. Det har gjort storskaliga undersökningar med att kartlägga vilka problem som finns för eleverna i skolan. Detta är allt, ifrån problem med skolans organisation till hur de blir bemötta innanför skolans områden.

7.2 Pedagogiska Strategier och metoder som presenteras via litteraturen och hur de kan implementeras

Många forskare och författare lyfter fram flera olika pedagogiska strategier och lösningar, som kan vara användbara för elever med ADHD och autism. Exempelvis Nordahl, Sörlie, Manger och Tveit (2013), Barkley (2006) och Jensen (2017) betonar vikten av kontakt mellan hem och skola. Bühler m. fl. (2018), Lindsay m.fl. (2014), Rutkowski m.fl. (2014) framhåller även anpassning av klassrummet, anpassning av skolarbetet samt elektroniska hjälpmedel och positiv förstärkning. Barkley (2006) Balldin & Hede-våg (2013), Verdier, Fernell & Ek (2017), Kraft, Leblanc & Culver (2018) poängterar vidare betydelsen av anpassning ,inlärningsmiljön, planering och höjda kunskaper av skolpersonal om elever med ADHD och autism.

Utifrån forskningen framkommer det ett flertal pedagogiska strategier, som presenteras via den moderna forskningen. Det kan exempelvis vara enkla lösningar som tysta rum eller att man ska ha egna små skolgrupper med elever med samma variation, för att alla ska kunna hjälpa varandra. I modern tid har även nya och experimentella metoder, som exempelvis **TEACCH** (*Treatment and education of autistic and related communication handicapped*) metoden (tydliggörande pedagogik) börjat visa sig samtidigt som andra börjar modifieras, för att lämpas för användning inom pedagogik för elever med ADHD och autism. Man har börjat lägga fram styrdokument, vars syfte är att hjälpa elever få tillgång till det stöd de kan behöva. Forskningen pekar på att orsaken till att elever med ADHD och autism inte uppnår sina akademiska mål, är på grund av att personalen på skolan inte har tillräcklig kompetens och medvetenhet om ADHD och autism (Sjölund m.fl., 2017).

8. Analys utifrån Bronfenbrenners modell

8.1 Analys av forskningslitteratur

8.1.1 Mikronivå

Mikronivå innebär barnets innersta cirkel, det vill säga den närmiljö som barnet konstant interagerar med som exempelvis familj, skola och vänner. Enligt litteraturen betonas mikronivån som den absolut viktigaste, då det är den cirkeln som påverkar oss varje dag (Meeuwisse & Swärd, 2002). Forskarna framhåller hur viktigt det är att skapa bra relationer till elever och föräldrar, vilket innebär att det är nödvändigt att bemöta elever med ADHD/autism på rätt sätt och ha förståelse för elever med ADHD/autism. Kontakt mellan hem och skola är viktigare för elever med ADHD/autism. Här handlar det om att man ska hjälpa eleven ha en god attityd och motivation till skolan, och därför är kontakt med hemmet viktigt. Ett annat enkelt hjälpmedel för att stärka förutsättningarna är positiv förstärkning. Man belönar gott arbete med positiva förstärkningar, som exempelvis en klapp på axeln eller ett leende från läraren. Det är vetenskapligt bevisat att denna form ökar elevernas självförtroende, samt att de blir mer motiverade till att göra bättre ifrån sig (Barkley, 2006 och Verdier m.fl., 2017).

Barkley (2006) och Lindsay m.fl. (2014) betonar vikten av att ha kunskap om ADHD/autism, för att bemöta eleven på ett korrekt sätt och de menar att en bra relation skapas när lärare har förståelse för eleven. Att en lärare ska ge stöd till eleverna, samt använda de pedagogiska strategier och metoder eleverna behöver, är en förutsättning för att det ska finnas en bra relation mellan skolpersonal och elev. Forskarna tar upp hjälpredor, som anpassning av klassrummet. Om man kan göra klassrummet lugnare, som kan vara allt ifrån lugnare färger till mer specifika saker, som minskar chansen för eleven att bli distraherad. Barkley (2006) belyser att anpassning av skolarbetet är en annan form av hjälpmedel. Om man gör arbetet mer lättförståeligt, med enkla förklaringar om hur man ska göra och hur de ska utföras, har elever med ADHD/autism lättare att följa med i klasserna och detta ökar deras motivation. Med tanke på att elektronik har blivit mer betydande för elever nu för tiden, uppkommer ett nytt steg inom skol resurser, elektroniska hjälpmedel. Nutida forskning har lyckats få fram att elever med

ADHD/autism föredrar användningen av elektroniska hjälpmedel. Detta har att göra med att elektroniska hjälpmedel har ofta enkla och lättförståeliga instruktioner, vilket tillåter eleverna att arbeta utan förvirring och svårigheter.

8.1.2 Mesonivå

Mesonivån innebär samverkan mellan alla barnets närmiljöer, exempelvis hur föräldrar och skolan interagerar med varandra. Litteraturen nämner denna cirkel som den näst viktigaste cirkeln, där alla närmiljöer interagerar med varandra (Meeuwisse & Swärd, 2002).

Nordahl m.fl. (2013) betonar vikten av samarbete mellan vårdnadshavare och skolan. Barkley (2006) och Jensen (2017) menar att det är viktigt att skola och hem lever i samverkan, och agerar som en utgångspunkt i arbetet för elever med ADHD/autism. Ett bra samarbete, mellan föräldrar och skola, hjälper till att föräldrar kan få uppfattning för elevers svårigheter i skolan. Kontakten mellan skolan och hemmet kan, med hjälp av föräldrar och lärare, göra lärarna mer medvetna. Detta kan även hjälpa skolan att få mer kunskap om vad som händer hemma, som kan påverka elevens hälsa och välmående i skolan. Ett bra samarbete mellan föräldrar och skola kan diskuteras, i olika uppfattningar och strategier. Föräldrar vet sitt barn bäst, så de kan de hjälpa personal i skolan med föreställningar och strategier för eleven med ADHD/autism. Exempel på detta kan vara beteende riktlinjer. Förhoppningarna här är att man ska lära barnet att anpassa sig, efter sina motgångar och svårigheter. Här handlar det även om att man kan studera dessa motgångar och anpassa sociala händelser, så att hjälpa eleven lära sig hur ett socialt samspel ska se ut. Barkley (2006) understryker vidare vikten av att en elev kan få, med hjälp av läraren, rätt kunskaper och träning om hur ADHD/autism visar sig samt dess symptom. Med denna kunskap kan läraren göra livet bättre för eleverna.

Rutkowski m.fl. (2014) , Verdier m.fl. (2017) och (Jensen 2017) påstår att andra sätt man kan hjälpa dessa elever som forskarna betonar är via planering. Eftersom ingen enskild tillvägagångssätt kan vara effektiv för varje barn, i varje situation, kommer alla elever med autism/ADHD att kräva personlig planering och stöd kring sina inlärningsmål. Detta kan innefatta kommunikations, socialiserings och tänkande mål. Familjens engagemang är viktigt i denna process. Forskarna påpekar också vikten av undervisningsplan och det är kommunikation, tänkande och sociala interaktionsförmåga kan

behöva uttryckligen undervisas, stödjas och struktureras för många elever med ADHD/autism, för att få tillgång till läroplanen. Specifika anpassningar, stöd och strategier anpassade till enskilda studenter måste beaktas vid planering av läroplanens innehåll, undervisning och inlärningsprocesser, övervakning och bedömning samt den övergripande inlärningsmiljön. Balldin och Hedevalg (2013) beskriver vikten av att rektors stöd, för att det ska bli lättare för lärarna att samplanera. De framhåller även vikten av att klasserna behöver specialpedagogiskt stöd för att bli lättare för elever med ADHD/autism. Jensen (2017) anser att för att kunna skapa en förståelse mellan lärare och elever med ADHD och autism krävs det en förbättring kring kommunikation via en form av vägledning i det sociala samspelet.

8.1.3 Exonivå och makronivå

Exonivå innebär förbindelser mellan en individs olika förhållanden, som ligger utanför barnets direkta vardaglighet. Detta kan vara föräldrarnas arbetsplats, skolans organisationer, kommunala resurser och lokal politik beskriver att exonivå är också väldigt viktigt, men makronivån påverkas exonivån och de inkluderar varandra (Meeuwisse & Swärd, 2002).

Makronivån innebär de övergripande miljöerna som inverkar på hela vardagen, exempelvis skolsystem, lagar och traditioner, och hur dessa sammanlänkar alla de tidigare nämnda cirkelarna. Detta är cirkeln där individen har minimalt med kontroll, då dessa faktorer indirekt påverkar dess vardag (Meeuwisse & Swärd, 2002). I vår analys medräknas exonivån i makronivån, då exonivån inverkar på av innebörden av makronivån och dessa varierande nivåer. Mikronivå, mesonivå och makronivå, samarbetar med varandra som yttas i resultatdelen. När det kommer till skolan har den nya skollagen helt klart utökat elevernas rätt till stöd och anpassning i skolan, men man måste ta upp att även om eleverna har många rättigheter och det nya reglementet gör de enklare för dessa elever att få det stöd de behöver finns det kraftiga brister. Detta är i form av att det är lärarens plikt att inleda processen, för att slutligen få en utredning. Som nämnt i metod, enkätundersökningen och intervjuerna så är detta ett stort potentiellt problem. I skollagen beskrivs elever med dessa rättigheter, till extra anpassningar och särskilt stöd.

Enligt Lindsay m.fl. (2014) behövs det mer kunskap och utbildning om ADHD/autism, för att veta vad för elever med ADHD/autism behöver och för att det finns pedagogiska strategier för att tillgodose elever med ADHD/autism. Vidare betonar Rutkowski m.fl. (2014) även att det är viktigt att uppfatta, att alla är individer och har därför olika behov och anpassningar. Anne Lönnermark, ordförande Autism- och Aspergerförbundet (2016), beskriver i sin artikel att det är på grund av skolsystemet som elever med och autism hamnar i utanförskap och att skollagen uppenbarligen inte följs. Autism- och Aspergerförbundet (2016) uttrycker att, även om föräldrarna anser att deras barn behöver särskilt stöd och åtgärdsprogram i skolan kan skollagen göra en annan bedömning än föräldrarna. Detta visar att eleven inte är i behov av särskilt stöd, men skolan kan inte neka stöd till elever med anledning av ekonomiska skäl.

Undersökningar visar hur viktigt det är att föräldrar är medvetna om de krav som finns gällande elever med ADHD/autism och skolans skyldigheter. Skolinspektionen (2014) visar vikten av att vårdnadshavarna för eleverna med ADHD/autism ska vara delaktiga i skolsituation och sitt barns skolgång, för att förbättras och kunskapen om elevernas förutsättningar ska kunna öka. Enligt Erin Kraft m.fl. (2018) beskriver forskningen även att inlärningsmiljön har en betydande inverkan på eleverna med ADHD/autism. Noggrann övervägning ska ges till den fysiska, sensoriska och sociala miljön, när man stöder studenterna. Detta för att få tillgång till lärande möjligheter, positiv interaktion med kamrater, samt utveckling av självständighet och att bygga sin förmåga att hantera förändringar. Övergångar på alla nivåer kan vara särskilt utmanande, och måste noggrant planeras.

8.1.4 Sammanfattning av analys av forskningslitteraturen

Litteraturen vi har använt går främst in i mikronivån, det vill säga den innersta cirkeln som handlar om exempelvis barnet och dess skolgång. Exempel på detta är Sjölund m.fl. (2017) som till stor del, tar upp om just barnens skolgång. Generellt hamnar dock de andra cirkelarna på efterkälke, då litteraturen ofta inte går igenom interaktioner och samspel mellan de olika cirkelarna. Vilket betyder att man hellre fokuserar sig på de enskilda cirkelarna istället för deras gemensamma samspel. Detta innebär att, exempelvis exonivå till stor del blir ignorerad, utanför specifika artiklar. Skollagen är exempelvis en tydligt exonivå orienterat dokument, men förutom det finns det inte särskilt mycket an-

gående exonivå i litteraturen. Makronivå blir generellt behandlad till en viss del, men i jämförelse med mikronivå finns det betydligt mindre makronivå i litteraturen.

I analysavsnittet har vi baserat vår studie på elever med ADHD och autism och deras skolgång. Vi har utgått ifrån vårt syfte och frågeställningar, samt analyserat vårt material och tidigare forskning i relation med Bronfenbrenners (1977) ekologiska modell. Via våra resultat har vi sett att det tydligt finns brister i vårt skolsystem, med att elever med ADHD och autism exempelvis inte klarar av skolarbetet på grund av deras problematik i skolan. Många elever har råkat ut för mobbning, utanförskap och frånvaro i skolan. Sekundärt kunde vi se, via Bronfenbrenners (1977) ekologiska modell, att det finns mycket information inom mikronivå angående elevernas skolgång. De andra cirklarna, som är väsentliga för att förstå hur dessa barn påverkas av allt i samhället, blir mindre prioriterade. Man studerar exempelvis inte barnets närmiljöer till stor del, förutom när det har med skolan att göra.

Resultaten visar att, som forskare som Barkley (2006) nämner att lärarens arbete på mikronivå är av större vikt än tidigare nämnt. Dock visar resultaten tydligt att de andra cirklarna, det vill säga makro, meso och exonivå, hamnar utanför när det kommer till forskning angående ADHD och autism. Det finns många föräldrar, som har barn med ADHD och autism, som påstår att de inte har en bra relation till barnets lärare, rektor och/eller skola. Föräldrar, lärare, vänner och skola som helhet utgör en del av elevens makronivå utifrån Bronfenbrenners (1977) ekologiska modell. De flesta enkäter handlar om makronivå och hur de gör interaktion med varandra mesonivå. Relationen påverkar elever både direkt och indirekt, och spelar alltså stor roll för hur elever upplever sin skolgång. Interaktionen mellan lärare och elev spelar även det en väldigt stor roll.

8.2 Analys av enkäter, intervjuer och rapporter utifrån Bronfenbrenners ekologiska modell

Här presenterar vi olika relevanta enkäter, rapporter, intervjuer och placera in de i vår teoretiska modell. Vi undersöker vilka nivåer som tas upp i dessa dokument utifrån den ekologiska modellen. Här nedan analyserar vi ett par av de som gjorts. De flesta av dessa arbeten har gjorts av grupper och individer som är, för det mesta, orelaterade till varandra men innehåller samma ämnen. Med detta i åtanke anser vi att deras kredibilitet

ökar. Det som gjorde dessa arbeten intressanta var främst de “mänskliga” faktorerna som utgjorde dessa arbeten.

8.2.1 Enkätundersökningar utförd av författaren Larssen

Enkäten, som gjordes år 2011 på Gamla påvelundsskolan i Göteborg, frågade även föräldrar till barn med ADHD. De hade runt 15 påstående som eleverna och deras föräldrar fick besvara, och dessa visade tydliga mönster bland elever och lärare. Bland föräldrarna var det tydligt att deras barn hade väldigt svårt med att få vänner. Bara 23% av föräldrarna svarade positivt på detta att inom trivsel var det bara 22% som höll med. Vi anser att när man tänker på trivsel och funktion i skolan. Många av föräldrarna tyckte inte deras barn fick det stöd de behövde samt att mobbning var väldigt hög. Andra intressanta frågor denna enkät tog upp var om vad eleverna gjorde på sin fritid. Det visade sig att deras barn oftast höll sig till sig själva, och hellre satt framför dator och tv mer än något annat. Detta har troligen att göra med att de har få vänner och att de troligen känner sig utstötta av samhället, samt därför föredrar att vara för sig själv (Larssen, 2011).

Via denna enkät, som involverade alla cirklarna enligt den ekologiska modellen (Meeuwisse & Swärd, 2002). Kunde man tydligt se att läget för elever med ADHD och autism var allt annat än optimalt. Alla påstående i enkäten utforskade allt, från elevernas tillstånd i hemmet till problematik i skolan. Enkätens natur visade tydligt att trots många regler, finns det fortfarande stora klyftor mellan regler och hur de utförs.

Enkätundersökningen utförd av författaren Larssen (2011) visar att 50% av elever med autism trivs i skolan. 67% av föräldrarna påstår att de har en bra relation till barnet lärare, rektor och skola. 33% av föräldrarna påstår att barnet får det stödet hen behöver. 25% av elever med autism visar sig ha vänner i klassen. 8% av elever med autism har varit utsatta för mobbning i skolan (Larssen, 2011). Från vinkeln av den ekologiska modellen kan man säga att enkäten siktade in sig främst, på mikronivån studerade elevernas och föräldrarnas kommunikation till elevens närmiljö, det vill säga mikronivån. Man gick inte särskilt mycket in på de resterande cirklarna makro, exo och mesonivå. Detta var enkäten fokuserade sig in på hur barnens skolsituation såg ut och inte på resterande.

8.2.2 Enkätundersökningar i Autism- och Aspergerförbundet

Autism- och Aspergerförbundet har kontakt med föräldrar till barn och ungdomar med autism, som har det mycket svårt i skolan, för att veta vilka problem som finns. Autism- och Aspergerförbundet undersöker hur skolgången fungerar kontinuerligt bland barn som diagnostiserats med autism eller Aspergers syndrom, och de genomförde många enkätundersökningar under åren 2007, 2010, 2013, 2016 och 2018. Enkäten förstärker hjälpa för de svårigheter Autism- och Aspergerförbundet, samt att de driver för öka kunskap om autism, läroplanerna och tidiga individanpassade insatser såsom fysisk, sociala, och pedagogisk spridning.

Autism- och Aspergerförbundet genomförde skolenkäten år 2013 och vi såg att det var för stor utsträckning, och det fanns brister hur man anpassar för barn med autism i skolan. Det var också en stor andel elever med autism som hade frånvaro (33 %) och det var också för låg i ämnena svenska, engelska och matematik där de låg på 44 %. Från ett synfält av den ekologiska modellen fokuserar denna enkät in sig på mikronivå och mesonivån. Det vill säga samspelet mellan alla elevernas närmiljöer, för att förstå varför eleverna med autism hade en sådan hög andel frånvaro. Därför var enkätens uppgift att studera mikronivå och mesonivå, för att se vart problemet låg och hur man skulle kunna anpassa skolgången för eleverna med autism. Så enkäten får även in exonivån med i undersökningen, det vill säga i detta fall skolans organisation.

Enkätundersökningen år 2016 genomförd av Autism- och Aspergerförbundet, och Demoskop, har besvarats av 1799 föräldrar till elever med autism. Nästan 49 % fick inte godkända betyg i svenska, matematik och engelska. Cirka 46% av föräldrarna har svarat på att deras barn har varit frånvarande från skolan, på grund av brist på stöd i skolan. Under de senaste läsåren hade omkring 25% av eleverna varit frånvarande tre veckor i sträck. Det visar att det finns fortfarande mycket stor brister i skolan, för elever med autism. Enligt Autism- och Aspergerförbundet, anledningen till hög frånvaro var att personalen hade brist på autismkompetens, därmed brist på anpassad skolmiljö, och även det är också fallet i förra enkäten år 2013. Även här låg fokuset på mikronivå och makronivån då enkätens syfte var att studera elevernas höga frånvaro. Som i förra enkäten var bristen exonivån det ledande problemet. Dock var mesonivå och exonivå fortfarande på efterkälke i jämförelse med de andra två nivåerna.

Autism- och Aspergerförbundets genomförde skolenkät 2018, där de utförde målgrupp är medlemmar i Autism- och Aspergerförbundet, i åldern 2 - 21 år med någon autismdiagnos och som går i förskola, förskoleklass, grundskola eller gymnasieskola. Detta i syfte att ta reda på hur skola fungerar för barn med autism. Det är Demoskop som genomförde enkäten, med en webbundersökning under februari 2018, med sammanlagt 1 921 intervjuer, och skolenkäten 2018 visar att ämnena svenska, engelska och matematik för elever med autism är fortfarande låg 44 %. Frånvaron är högt fortfarande och det har ökat till 52 % om man komparerar med 46 % i förbundets skolenkät 2016, grundskolan och grundsärskolan har ökat frånvaro senare före enkäten. Barnen med autism som går årskurs 1 till 3 har redan hög frånvaro 55 %, vilket är en tydlig försämring sedan förra enkäten. Förbundets skolenkät 2018 tyder på att flickor har mycket högre frånvaro än pojkar, i årskurs 7 till 9 i grundskolan och grundsärskolan. Här hamnade främst mikronivån i fokus, då man i sin helhet bara studerade frånvaro och ingenting annat. De andra cirkelarna blev mindre prioriterade då studien i helhet bara studerade närmiljön, i form av mikronivån.

8.2.3 Enkät Riksförbundet Attention för elever med ADHD

Den andra enkätundersökningen gjordes ett flertal år senare, år 2016 för att vara exakt och den gjordes av Riksförbundet Attention. Vi har även studerat enkätundersökningar, med fokus på elever med funktionsvariation. Inom ADHD hittade vi två storskaliga studier, och båda dessa visar tydliga tecken på hur elever med ADHD har det i skolan (Attention, 2016).

Sorgligen var resultaten inte särskilt annorlunda än de som gjordes innan. Problemen var att många barn inte får det stöd som de är berättigade till. Men ett problem som visar sig här, mer än något annat, är att lärarnas kunskap eller attityd har minskat i jämförelse med den andra. Det kan med andra ord klart och tydligt säga att, vart man går i skolan bestämmer hur mycket hjälp man kan få (Attention, 2016). Den forskning, enkätundersökningar och rapporter som vi läst får det att låta som att elever med ADHD och autism inte känner sig välkomna i skollivet trots att de vill kunna bli produktiva medlemmar i samhället. Detta var den som använde sig av alla cirkelarna på något vis. Denna enkätundersökning var främst på större skala men även mer genomgående. Man studerade alla cirkelarna i enkäten för att få enhetlig syn av elevernas problematik. När

man läser berättelser i bilagorna så ser man tydligt att det finns många brister, såsom okunskap inom skolpersonal (se bilaga 2-6). Både kvantitativa och kvalitativa studier visar att det finns mycket brist, hos elever med ADHD och autism.

8.2.4 Skolinspektionens kvalitetsgranskning

Bristande kunskap kring elever med autism/ADHD visar också i Skolinspektionens kvalitetsgranskning från 2012, där 11 elever följdes i årskurs 7-9. Undersökningen indikerade också att skolorna sällan utför riktiga utredningar och en följd av detta är att de insatser som inrättas inte bygger på elevens behov, utan bygger på allmän kunskap om vilka behov elever med autism kan ha. Skolinspektionen (2014) påstår att det behövs förbättringar, inom anpassningar för eleverna med ADHD/autism, men att allt går i rätt riktning. Sekundära problem, som måste bemötas, är problemet med kunskap. Att skolorna har behov av bättre kunskap om ADHD/autism visar även en kvalitetsgranskning som utfördes av skolinspektionen, som följde 21 elever med ADHD i årskurs 7 och 8.

Det ska även betonas att många lärare säger att de behöver bättre kunskap om ADHD/autism. Vissa skolor är utan specialpedagogisk kompetens och det konstaterades även att det är brist på uppmärksamhet på många skolor, i processen med att undersöka vilka elever som behöver stöd. Relevant information om en elev och vilka anpassningar eleven behöver, når inte alla elevernas lärare, vilket innebär att eleverna inte får de anpassningar som behövs. Skolinspektionens rapporter indikerar bristerna i skolan, som deras medlemmar berättar om, vilket visar tydligt att kunskap om funktionsvariation. Men även hur undervisningen kan utformas till elevernas olika behov och andra villkor som måste förbättras. Ökningen av kunskap måste inkludera all personal, som i sitt arbete träffar elever med ADHD och autism. Brister i utredningen har också påpekats i skolinspektionens granskning av skolförhållanden för elever med ADHD och autism. Faktumet är att vissa skolor inte utreder barnets behov och detta är också vad föräldrarna till barnen beskriver i deras tidigare undersökningar.

8.2.5 Sammanfattning av analysen av enkäterna

Många undersökningar utförda av Autism- och Aspergerförbundet, Attention förbundet visar med överskådlighet att Skolverkets regler gällande elever med ADHD och autism inte följs i skolan. Detta innebär att på grund av det nuvarande skolsystemet, så före-

kommer det fortfarande att många elever upplever utanförskap med åren. När det kommer till ADHD och autism har forskningen utökat markant de senaste 40-åren, och allmänhetens intresse för ADHD och autism har ökat. Med den nya skollagen (Skolverket, 2019). Ska elever med ADHD och autism få mer tillgång till hjälpmedel och anpassning i skolan, men i själva verket kan analysen visa på att elever med ADHD och autism fortfarande hamnar utanför i skolan och många elever talar fortfarande om att de bristfälliga förhållandena i skolan. Man kan tydligt se att via skollagen ser politikerna problematiken i skolan, i och med den nya skollagen, där de vill utöka de pedagogiska rättigheterna och skyddsnetet för eleverna. Men analysen visar via enkätundersökningar och intervjuer att problematiken är mer utbredd än vad folk tror. Analysen visar även tydligt att lärarnas attityder och insikt angående ADHD och autism är bristfällig. Även om det finns riktlinjer för hur man borde agera och utforma utbildning för dessa elever är fallet ofta något annat, sedan det är lärarnas och rektorernas slutliga bedömningar om vilken hjälp och anpassning de kommer få.

En enkätundersökning visar att mer än hälften av elever med autism får E i betyget i ämnet svenska, matematik och engelska, samtidigt som en jämförbar siffra för alla skolelever är 86 %. Eleverna med autism riskerar att inte bli behöriga till gymnasieutbildning, på grund av betygen (Autism- och Aspergerförbundet, 2016). Lärarens attityd och inställning till eleverna och deras brister kan till viss del riskera att bli ignorerat beroende på läraren, och kan pågå tills att stor skada kan ha gjorts. Man kan tydligt se att lärarnas attityd och inställning är väsentlig för hur dessa elever med ADHD och autism ska trivas i skolan. Intervjuerna och enkäterna som finns i denna uppsats, tyder på att det krävs mer utbildning och möten för lärare så de lär sig hur man interagerar med elever med ADHD och autism. Som vi ser i både enkäterna och intervjuerna är fallet för många av dessa elever med ADHD och autism negativ, då de har svårt att få vänner och utvecklas i sociala samverkan.

Andra faktorer är även att ADHD och autism som funktionsvariationer har inte medicinskt "existerat" i mer än ett århundrade. Båda dessa variationer har kraftigt förändrats i både behandlingssätt och attityd främst sedan 70-talet. Detta innebär att dessa funktionsvariationer har, rent tekniskt, studerats i bara runt 40 år. Man kan tydligt se att för varje år som går kommer det nya metoder och hjälpmedel till elever med ADHD och autism, i form av allt ifrån riktlinjer till digitala hjälpmedel för att göra skollivet mer

bekvämt för eleverna. Samtidigt som man forskar inom ämnet att göra livet enklare för elever med ADHD och autism. Man vill även få ut denna information till både eleverna, men främst, till lärare och rektorer så de ska veta hur man ska interagera med dessa elever. Med hur forskningen fortgår och de hjälpinsatserna samt skyddsnet som finns för dessa elever, har de nu bättre chans än någonsin att lyckas i skolan om lärarna tidigt kan se huruvida det finns problematik för eleverna. Detta så att en utredning kan ske tidigt, och så smärtfritt som möjligt för alla involverade.

Avslutningsvis kan man tillägga att enkäterna gav oss mer i form av Bronfenbrenners ekologiska modell än mycket av den skrivna litteraturen, som fokuserat mest på ena eller den andra cirkeln. Enkäterna gav istället en helhetssyn, på interaktionen mellan funktionsvariation och skolan.

8.2.6 Tydliggörande pedagogik

Med all den problematik vi har listat här ovan, förstår man nog att det på många sätt är på många olika sätt betydligt svårare för elever med ADHD och autism i normala skolan, i jämförelse med elever utan någon form av diagnos. Sjölund m.fl. (2017) tar upp många av dessa problem och olika metoder man kan använda sig av, för att göra skollivet enklare för personerna.

Sjölund m.fl. (2017) anser att allt handlar om att först förstå att varje elev inte är den andra lik, och detta gäller även elever med samma diagnos. Vissa av dessa metoder funkar bättre för elever när, i andra fall, det inte kommer vara lika positivt för elevernas utveckling. Metoden som rekommenderas användas, för individer med både ADHD och autism, är **TEACCH** (Tydliggörande pedagogik) metoden (Sjölund m.fl., 2017). Som bokstavligt talat är den egentliga huvudpunkten av denna metod att hjälpa individer med autism, men i själva fallet fungerar denna metod även på andra närliggande funktionsvariationer som exempelvis ADHD. Mycket av denna metod är byggd för individer som har svårigheter, med diverse delar av en utbildning och fokuserar på att göra skollivet så bekvämt man kan för dessa individer (Sjölund m.fl., 2017). Huvudtanken med denna metod är att se vilka svårigheter eleverna har och sedan kompensera för detta, med hjälp av visuella hjälpmedel. Ett stort problem med denna metod finns när det kommer till ADHD, då det finns betydligt mycket mindre forskning inom denna metod inom ADHD (Sjölund m.fl., 2017). Det man dock kan se är att denna metod fungerar väldigt positivt

för dessa elever och man har även sett att en blandning av KBT (*Kognitiv beteendeterapi*), i samband med tydliggörande pedagogik har haft en tydlig och positiv effekt hos eleverna.

För att göra information och kunskap begriplig, för elever med ADHD och autism, behöver man uppfatta hur de fungerar och hur det går med skola. När vi sedan förstår vad vi behöver och varför, så vi kan göra olika användbara anpassningar. Eftersom funktionsvariationer inte kan eleven ha ansvaret för anpassningar, detta ansvar måste ligga i elevens närhet. Eleven behöver göra delaktighet i arbetet så mycket som möjligt och målet är att varje elev ska få ett bra självförtroende, och bra självkänsla med största eget bestämmande. För att uppfatta vad och hur man ska anpassa så behöver man, som pedagog, begripa hur elever med ADHD och autism kan uppfatta sin skoldag. Grundläggande inom tydliggörande pedagogik är att man besvarar de frågor som man tar upp i här nedan, för att kunna ge ett helhetsperspektiv. Hur känns det när man inte förstår varför man ska göra något? Vad som ska göras? Hur det ska göras? när det ska göras? (Sjölund med fler, 2017). Sjölund m.fl.(2017) betonar hur vikten av strukturerade och uttryckligt kommunicerade undervisningsmetoder, och förväntningar kan krävas för elever med ADHD och autism. Detta gäller också för framställning av uppgifter, tidtabeller och inlärningsmiljöer. Denna strukturerade undervisningsmetod måste vara tydlig och systematisk med tydlig kommunikation är det är lämpligt, med hjälp av visuella material.

Sjölund m.fl. (2017) beskriver även att elever med autism och ADHD behöver stöd och förutsägbarhet när det handlar om att planera och organisera sin vardag. Elever med autism och ADHD är ofta överkänsliga för olika sinnesintryck exempelvis ljus och ljud vilket gör skolmiljön väldigt krävande. Därför anstränger sig eleverna extra mycket för att klara av skolarbetet, i matsalen och på rasterna för att sedan komma hem uttröttade.

9. Diskussion

I det här avsnittet presenteras första resultatdiskussionen av undersökningen, som vi senare jämför med den tidigare forskningen och litteraturen, och därefter presenteras metoddiskussion. Syftet i denna studie, är att undersöka om hur elever med ADHD och autism upplever skolan samt vilka pedagogiska strategier som finns för dessa elever men även brister och svårigheter. Efter att vi har läst och studerat vårt utvalda material, har vi kommit fram till att det tyvärr finns stora brister inom kompetens av ADHD och autism i dagens skola och att det antagligen inte kommer förbättras de närmaste åren. Det finns många brister som kommer behöva mycket insatser och tid att få ordning på. Därför har vi gjort en litteraturstudie i syfte att se över forskningen för dessa elever, samt jämföra litteraturen med den ekologiska modellen.

Det finns tyvärr många elever med ADHD och autism som än idag lider av depression och har självska debeteende till följd av den oförstådda vardagen de lever i. Utbrott och oro är något som väldigt många av elever med ADHD och autism upplever, i skolan. Det finns även många elever med ADHD och autism som hamnar i utanförskap. Detta då de inte når kunskapskraven på grund av sin problematik, men trots det så ser man inte någon vidare förändring i skolan. När det gäller frågan om frånvaro i skolan, tyder tecknen på att saker går i rätt riktning. Detta måste självklart tas på allvar, bristerna får allvarliga konsekvenser för elevers hälsa och möjligheter till ett bra liv. Via egen erfarenhet kan vi konstatera att det fortfarande finns brister som exempelvis okunskap (se bilaga 2) där en flicka inte fick sin berättigade utredning förrän efter lång tid av observation. Ett annat exempel på lärares okunskap är i (se bilaga 1) där eleven i frågan blev mobbad och läraren visste inte vad hen skulle göra för att stoppa mobbningen.

Andra problem vi finner i detta är ifall skolan inte har mycket i form av pengar, för att ge dessa elever de stöd de behöver. Vi har redan sett att skolans rykte och geografiska läge betyder enormt i hur många elever de får, och via det hur mycket i skolpeng de får. Med detta kan elever som går på mindre kända skolor hamna i kläm, sedan skolorna de går på kanske inte har de resurser de behöver för att ge dessa elever den hjälp de behöver. På grund av att vissa elever med ADHD och autism har problematik, med kompli-

cerade muntliga instruktioner, har de tydliga problem i genomgångar och klasser som kräver muntliga genomgångar (Sjölund m.fl., 2017).

När det kommer till den moderna forskningen har ämnet ADHD och autism hamnat betydligt mer i fokus, än vad den någonsin gjort innan. Modern forskning har lyckat få fram styrdokument runt hur elever med exempelvis ADHD och autism påverkas av sin funktionsvariation och förslag på hur man kan göra skollivet enklare för dem. Den nya skollagen har givit eleverna mycket större skyddsnet än vad de tidigare har haft och skollagen är exempelvis väldigt tydlig och elever med funktionsvariation har många rättigheter, för att kunna utvecklas i skolan.

Nya strategier och hjälpmedel dyker upp för varje år som går och ett par av dessa har börjat få stark grund i skolpedagogiken idag. Metoder som **TEACCH** metoden har påvisats göra positiva förbättringar för elever med autism och man har börjat studera ifall denna skulle kunna användas inom pedagogik för elever med ADHD. Den forskningen som har gjorts för dessa elever har visat på positiv förändring (Sjölund m.fl., 2017). Forskningen inom hjälpmedel och anpassningsmetoder har utökats markant och ger nu massvis av möjligheter för elever. Inom det senaste decenniet har man sett att elektroniska hjälpmedel är på frammarsch, och elever har visat väldigt positiva siffror för användningen av dessa. Andra positiva förändringar vi ser är att skolorna har rätten och auktoriteten att anpassa skolgången för sina elever, mer än någonsin. Detta är allt ifrån enklare förklaringar av uppgifter till mer detaljerade scheman. Därför ser vi positivt på förändringen som vi idag ser inom pedagogiken. Även om det finns saker kvar att lösa så ser vi verkligen ljuset i tunneln och ser fram emot nya hjälpmedel för dessa elever. Utifrån litteraturen och rapporter som vi läst så ser vi att det finns många pedagogiska strategier och lösningar som man kan använda elever med ADHD och autism, exempelvis kontakt mellan hem och skola, anpassning av klassrummet, anpassning av skolarbetet, elektroniska hjälpmedel, positiv förstärkning, anpassning av inlärningsmiljön, planering, och höjda kunskaper av skolpersonal om elever med ADHD och autism. Med dessa lösningar och pedagogiska strategier kan man lyckas förminska brister och problem, för elever med ADHD och autism.

Endast om skolan har rätt kompetens förekommer lösningar, som inte bara visats fungera för eleverna utan är dessutom kostnadseffektiva. Den första, men viktigaste, lös-

ningen finner man i ett nära samarbete med eleven och elevens vårdnadshavare. Lösningar kan vara så enkla som att informera eleven i förväg om det, till exempel, ska komma en vikarie eller om de blir jobbigt med oönskat ljud från klassrummet använda hörlurar för att minska ljudet. Dessa enkla, men betydelsefulla, anpassningar kan hjälpa eleven att inte riskera utanförskap och nå kunskapsmålen.

Då den ekologiska modellen går på djupet hur en individ påverkas av sin omgivning, under sin livstid, så kan man se hur det blir svårare för individer med exempelvis ADHD och autism att passa in (se bilaga nr 1). Den ekologiska modellen kan hjälpa lärare, föräldrar och forskare att studera dessa individer på djupet och se vilka faktorer som påverkar de i sin omgivning. Då man inte bara går på närmiljöer, utan istället studerar alla de mönster och faktorer, även de som påverkar eleverna sidan om. Detta kan hjälpa eleverna att lättare få det stöd eller hjälpmedel de behöver, för att få bättre självförtroende och bli mer självständiga samt mer produktiva i sin omgivning.

Skolans arbete för elever med ADHD och autism förbinder sig till dessa varierande cirklar, i Bronfenbrenners (1977) ekologiska modell. Analysen länkar ihop nivåerna som finns i teorin och därför valdes Bronfenbrenners ekologiska modell för denna litteraturstudie. Forskningarna framställer att det finns pedagogiska strategier i arbetet med elever med ADHD och autism. Resultatet framkommer demonstrationer av verksamheten med elever med ADHD och autism som baseras på insikt som nödvändighet, anknyta till individen och det samhälleliga omgivning som individen befinner sig i. Meeuwisse & Swärd (2002) anser att man ska använda sig av Bronfenbrenners ekologiska modell mer och mer, och den betraktas som ett teoretiskt perspektiv för uppfattningen av samhällsproblem. För att förstå barn och ungdomars beteendeproblem, som kan ha uppkommit i skolan, så kan man använda teorin. Resultatet kommer utifrån mesonivån, det vill säga den direkta uppväxtmiljön har stor innebörd för potentiella svårigheter med eleven. Elever med ADHD och autism kan även uppleva utanförskap, som en konsekvens av detta. Mesonivå kan inverka på personens utveckling av olika faktorer, och utanförskap är ett av dessa och på samma gång inverkar det även på barnet på en mikro-nivå. Detta eftersom eleven inte upplever samarbete med skolkamrater och detta kan inverka på elevers känslor. På så sätt kan dåliga erfarenheter associeras med skolan och

det kan även skapa en känsla av ensamhet, som tillsammans kan leda att eleven inte vill gå till skolan (se bilaga 4).

Bronfenbrenner (1977) påstår att i en positiv skolmiljö kan barnen utveckla relationer och positiva roller. Elever kan vara med i gemensamma aktiviteter tillsammans med vuxna, som de har en bra relation till, där en bra utvecklingsmiljö för barn är en miljö och varje person går in i olika helheter som inverkar på individens utveckling. Eftersom barn med ADHD och autism har svårigheter att inkluderas med andra barn så anser vi att det är viktigt med en anpassning som hjälper till ett bra samarbete, så att barnet kan nå upp goda framsteg.

Enligt våra erfarenheter så anser vi inte att det borde finnas några svårigheter med att kunna ge elever med ADHD och autism särskilt stöd om det behövs. Vi anser att det finns vissa skolor som tyvärr inte följer skollagen och detta sker ofta är på grund av dålig kommunikation mellan eleverna och föräldrarna från skolans håll. Skulle alla elever med funktionsvariation, i behov av en plats i en särskola, få en plats tilldelad skulle situationen bli helt annorlunda, självklart är skillnaden stor i jämförelse med en vanlig skola. I en särskola uppnår elever med särskilda behov troligen mycket bättre i resultat, än i en vanlig skola. Särskolan är anpassad för dessa elever där undervisningsgrupper är betydligt mindre, som endast består av 4 till 6 elever.

Varje individ har rätt att få det stödet de behöver och som är anpassad efter deras behov. Men ledsamt nog anser vi att det inte är alla elever med funktionsvariation i behov som får möjligheten att få plats i en särskola, det är en lång process där skolan tillsammans med föräldrarna måste följas för att eleven ska få gå i en särskola. Undersökningar och rapporter visar att det är viktigt att elever med ADHD/autism ges den möjligheten att få en anpassad miljö, de behöver även stöd från vuxna och brister på detta kan leda till svårigheter i skolans verksamheter. Vi anser därför att alla elever borde få tillgång till normal skolgång, men om behovet skulle finnas borde det finnas mer tillgång till särskola. Dock måste man tillägga att det är en kontroversiell fråga inom ämnet sedan föräldrar och skola måste samarbeta, men det finns alltid en risk att elever eller föräldrar kommer känna sig diskriminerade av skolor. Därför är detta en evig diskussion, men vår ställning är att om en elev behöver plats inom särskola borde det vara en självklarhet att det ska finnas platser, men samtidigt ska alla elever ha rätt till en plats i vanlig skola.

Ekologiska modellen ger oss nytt perspektiv för stöd till elever med ADHD och autism. Exempelvis anser vi att mikronivån är viktigast för att det innebär själva samarbetet mellan barnets familj, skola och fritidsmiljö. Mesonivån är även en av de viktiga punkterna, då det handlar om interaktioner mellan barnen och deras närmiljöer. Exonivån omfattar förbindelsen mellan barnen, det vill säga interaktionerna mellan barnet och de förhållanden som ligger utanför barnets vardag, och detta kan även här vara av vikt. Makronivån sammanväver och innefattar de mönster som för samman mikro-, meso- och exonivån här är också viktigt att hela samhället, kommuner och regering fokuserar mer på elever med ADHD och autisms välmående i skolan. Detta styrks vidare i skollagens tänk med "en skola för alla".

9.1 Alternativa tillvägagångs för att uppnå nya kunskaper

Genom vår undersökning har vi fastställt att det finns en klar på studier som närmar sig temat ADHD och autism, ifrån ett etnografiskt perspektiv. Vi anser att det är viktigt att betänka användningen av etnografi när man forskar inom ADHD och autism. Etnografi betyder bokstavligen: klagörande av folk eller kulturer (Denscombe, 2010). Metodens första syfte var att studera stammar och andra kulturer, i hopp om att förhindra dessa från att bli påverkade av andra faktorer och kulturer. Vi anser även att etnografiska studier är optimala för elever med funktionsvariation, men främst för elever med ADHD och autism. Detta för att, enligt Denscombe (2010), har man i modernare tider fått fram att etnografi består av särskilda drag som gör denna metod unik, och utgör denna metodens karakteristiska drag.

Etnografi specialiserar sig på långtidsstudier och denna metod kännetecknar sig i form av att man spenderar långa tider ute i fält. De är nogna med att gå in på detaljerna av sina studier och detta gör att forskarna kommer närmare, och individerna de studerar kommer successivt att bli mer bekväma med forskarna. Inom etnografi är allt av vikt. I detta fall om man ser ifrån personer med funktionsvariationer, kan deras vardag vara en del av nyckeln för att förstå en individ och personens kultur. Enkla saker som, exempelvis, vilken väg de tar till skolan eller vad de äter till frukost kan vara av vikt. Med andra ord är även de enklaste sakerna av stor vikt inom etnografi och sammanhang, samt kopplingar är av vikt. Därmed studerar man individer och kulturer. Det finns en hel del faktorer och mönster som påverkar en individ, eller kulturs, beteende och verklighetssyn.

Etnografiska undersökningar fokuserar på att arbeten inte slutar när man är färdig, utan kan användas för att bygga framtida studier (Denscombe, 2010).

Andra anledningar som gör att vi anser etnografi är viktigt för forskning inom ADHD och autism. Detta för att vi anser att det är viktigt att i etnografiska studier finns det ett flertal fördelar, som Denscombe (2010) nämnde, och de viktigaste enligt oss är att etnografi innebär direkt observation, istället för att man samlar information på annat vis föredrar. Vid direkta observationer inom etnografi är också en form av empirisk forskning, det vill säga man samlar sin information direkt istället från sekundära källor. Etnografi är holistisk, för att etnografiska studier fokuserar sig på sammanhang och mönster. För att inte bara nå till grunden av beteenden och förhållanden till dessa, och detta skapar en bättre bild, istället för att fokusera in sig på en specifik punkt. Inom etnografi är individens synpunkt viktig. Genom att etnografen specialiserar sig på att se situationer från personernas perspektiv, så kan man se saker ifrån en helt annorlunda vinkel. Etnografer försöker, aktivt, att inte påverka individerna man undersöker. Genom att man under längre tider studerar individer i deras miljö, istället för en kontrollerad miljö, gör man att individerna man undersöker inte riskerar att bli påverkade utifrån, och detta är optimalt för en individbaserad undersökning (Denscombe, 2010).

Ytterligare ett område som vore intressant för vidare forskning att studera är, till exempel, hur man kan ge motivation till skolan elever med ADHD och autism. För att de ska gilla skolan och förebygga att elever hamnar utanförskap och/eller kriminalitet. För en vidare forskningsämne skulle även vara att undersöka om hur ADHD och autism kan påverka elevers inlärning, och hur man kan göra lättare för dem i skolan och vardagsliv.

10. Konklusion

I detta avsnitt kommer vårt syfte och våra frågeställningar att besvaras, utifrån teorier som vi har tagit fram och ur vårt resonemang i diskussionen. Syftet i denna studie, är att undersöka om hur elever med ADHD och autism upplever i skolan, samt vilka pedagogiska strategier som finns för dessa elever men även brister och svårigheter. I inledningen presenteras våra frågeställningar, och de kommer att besvaras här nedan. Vi betraktar att skollagen är intressant upplagd, men vi har inte helt nått en fullständig konsensus om hur vi anser att den är lagd. Väldigt mycket är upplagt för att skolorna i sig ska ta hand om eleverna och den är helt specificerad hur man ska göra. Exempelvis står det tydligt att alla elever, i behov, har rätt till antingen anpassning eller speciellt stöd, och det står det tydligt hur man ska implementera detta. Sedan lagen säger att det är lärarens roll att bestämma ifall eleven behöver extra stöd eller anpassning är det helt beroende på lärarna, ifall man får den hjälp man behöver eller ej. Vi menar med detta är att vi redan sett många exempel på hur lärares attityd är skillnaden för många elever och sorgligen är det enligt oss ofta till det negativa. Genom våra erfarenheter och undersökningar kan vi tydligt se att lärarnas brist på erfarenhet, eller negativa attityder till sina elever med funktionsvariation påverkar eleverna negativt. Lärarna kan även ha goda intentioner, men även här på grund av problem i kunskap eller implementering blir ofta metoderna fel. Problem som även uppstår i bakgrunden är att skolor idag är i djup konkurrens mellan varandra för elevers skolpeng. Sedan skolor idag vill hålla kostnader till ett minimum vill gärna privatskolor inte ha dessa elever, sedan de riskerar att kosta mycket. Vilket leder till att dessa elever till stor grad riskerar att bli diskriminerade i skolan utan att veta om det. Detta skapar problem i makronivån, enligt den ekologiska modellen. Då elever som går på dessa skolor riskerar att bli ignorerade, i syfte av att skolan vill spara pengar till varje pris och i längden kan detta vara riskabelt då deras närmiljö blir ignorerad.

Detta kan vara ett stort steg i rätt riktning, i och med vilka som har rätt och vad som är tydligt framlagt, och vilka former av anpassning som ska ges. Men vi hade gärna velat se en förändring i lärarens roll. Då deras attityd och erfarenhet kan vara skillnaden för enormt många elever. Istället hade vi velat se ett system där elever kan kontakta skolan

direkt och få en form av lokal, eller mindre, utredning för att se om det först finns ett problem. Det finns självklart fel i detta resonemang, men vi finner att det inte kommer finnas något system där alla blir nöjda. Vi hoppas att eleverna i frågan inte riskerar att hamna i knipa, bara för att lärare eller skolor har en annan ställning till deras behov. Eleverna kan göra stora framsteg med hjälp av pedagogiska insatser, men att det kan ta olika tid eftersom elever med ADHD och har olika begåvningsnivåer.

Vi tycker att det behövs olika pedagogiska strategier för att elever med ADHD och autism ska uppnå det bästa resultatet. Det är viktigt att familjemedlemmar ska vara involverade i barn med ADHD och autism skolsituation, och även skolmiljön ska vara strukturerad och begriplig för dem samt organiserad och anpassad undervisning. Vi anser att det är bra att kursplanens innehåll ska vara specialiserat och de ska ha anpassat stöd samt tillsyn.

Det är skolledningens uppgift att skapa en trygg miljö för elever med ADHD och autism. Med tillsättning av ytterligare resurser uppstår också utrymme för en bra lärandemiljö, för elever med ADHD och autism. Skolledningen har även i uppgift att arbeta med alla elever, föräldrar och lärarnas inställning. Lärarna borde kunna diskutera de pedagogiska strategier som finns och erbjuda fortbildning, för att kunna undervisa elever med ADHD och autism på bästa sätt. En pedagogisk ansvarig som har extra kunskap inom ADHD och autism området, bör finnas på plats i skolan för att kunna vägleda och stödja alla i lärarlaget. Alla lärare har ett lika stort ansvar för elever med ADHD och autism, men med extra resurser blir undervisningen och skolmiljön lättare för samtliga. Vi anser att lärarutbildningen borde ha större fokus på elever med funktionsvariation, som till exempel ADHD och autism. Allt fler forskningar visar nödvändigheten för en ny special lärarinriktning om ADHD och autism. Eftersom elever med ADHD och autism inte är en homogen grupp krävs det att skolan har olika, tillgängliga lösningar och planläggningar. En effektiv lösning kan vara också att skolpersonalen ska ha kunskap, inom ADHD och autismspecifik kompetens. Hjälpmedel, pedagogik, stöd, individuellt bemötande och anpassade undervisningen är metoder som varje elev med ADHD och autism ska ha rätt till.

Genom medkänsla och förståelse, tillsammans med specifika instruktioner och pedagogiska strategier, kan lärarna förbättra utbildningen av dessa elever. Antalet elever med

ADHD och autism är stor och det finns många brister i systemet, så det är viktigt att fokusera på hur det skulle kunna förbättras. Om man kan utbilda lärarna på den ekologiska modellen skulle man kunna få lärarna att tänka i en helhetssyn när det kommer till mikro, meso, exo och makro nivåerna, för att hjälpa sina elever med deras problematik.

Vi anser att, för att vara fullständigt inkluderande av alla elever med ADHD autism, oavsett deras intressen, förmågor eller lärande och stödbehov, är det fördelaktigt för skolorna att anta en hel skolanvändning till undervisning, lärande och stöd. En helhets-skolas tillvägagångssätt fokuserar på alla skolmedlemmars ansvar, att se till att alla elever har möjlighet att maximera sin lärande. I sin tur, måste elever med ADHD och autism tydligt förstå hela skolans förväntningar och beteenderegler.

Vi anser att den fysiska inlärningsmiljön kan påverka elever ADHD och autism. Därför är det viktigt att minska på så många brister som möjligt och att stödja eleverna för framgång, i en förutsägbar och lugn miljö. Detta är även viktigt, för att förstå elevers motivation och föredragna sätt att arbeta. Planerade strategier, tillsammans med platser och tider för lugnande pauser, kan behöva vara på plats stödja barnet i klassrummet.

Elever med ADHD och autism kan behöva ha kunskaper för effektivt lärande uttryckligt undervisat, exempelvis måste allmänna samtal, tidtabeller och arbets förväntningar presenteras på ett strukturerat sätt. Strukturerade tillvägagångssätt hjälper alla elever, men det finns ett kritiskt behov av att utveckla en starkt individuell profil av styrkor, intressen, färdigheter och förmågor, eftersom de kommer att få konsekvenser för lärandet.

För elever med ADHD och autism måste strukturerade undervisnings förfaranden vara på plats i alla delar av läroplanen. Lärarens uppskattande av en studerandes mönster av styrkor och förmågor, liksom behovet, ger den nödvändiga nivån av anpassning. Undervisningen ska vara tydlig och uppgifter uppdelade i hanterbara steg, med lättförstådda förväntningar för framgångsrik slutförande.

Psykiska problem påverkar elever med ADHD och autism, och det finns nu en större förståelse att elever med ADHD och autism kan ha ökad risk att uppleva ångest och depression. Så det är viktigt för skolan och familjer att förstå att elever kan öka gamla, eller presentera nya psykiska problem. Dessa frågor kan få en betydande inverkan på elevers hälsa och välbefinnande, inklusive deras utbildnings utveckling. Vi anser att det

är viktigt att skolan bjuder elever med ADHD och autism till skolkurator, och psykolog kontinuerligt för att hjälpa dem.

Avslutningsvis poängterar vi att i resultaten av denna litteraturstudie kommer vi fram till att det finns många brister kring elever med ADHD och autism, och det finns det ett starkt behov av pedagogiska strategier som tar hänsyn till elevernas individuella behov och förmågor. Vi lyfter också fram att det finns många hjälpmedel, metoder och strategier som man kan använda i dessa elever för att lyckas i deras studier. Det är viktigt att varje elev får möjlighet att utveckla sin fulla potential och använda sina färdigheter och talanger. Det finns ingen behandling för ADHD och autism, däremot finns det metoder som kan förebygga kommande svårigheter. Därför skulle vi förespråka mer forskning, inom just tydliggörande pedagogik för elever med ADHD och autism. Det ska främst ske i ett flertal långvariga studier, där man kan tydliggöra och skapa en egen variant av tydliggörande pedagogik för elever med ADHD och autism.

Resultaten vi kom fram i vår studie leder till en rad viktiga slutsatser, som till exempel att finns fortfarande behov av fortsatt forskning inom området. Det är viktigt att få rätt stöd och hjälp till elever med ADHD och autism, för att de ska kunna utveckla sina liv och sin framtid. Samtidigt som vi vill förespråka användningen av, exempelvis, den ekologiska modellen i samarbete med de metoder som redan existera, som exempelvis etnografi. Detta anser vi att kunna öppna nya dörrar inom forskningen av ADHD och autism, inom pedagogik.

11. Referenser

11.1 Litteraturreferenser

Barkley, R. A. (2006). *Attention-deficit hyperactivity disorder: A handbook for diagnosis and treatment*. New York: Guilford.

Bühler, M., Karlsson, A. & Österholm, T. (2018). *Lågaffektivt bemötande och problematisk skolfrånvaro*. Lund: Studentlitteratur.

Dammert R. (2013). *Funktionshinder - vad är det? Om olika skador, sjukdomar och funktionsnedsättningar som till följd av brister i samhället leder till funktionshinder*.

Stockholm: Norstedts juridik.

Denscombe, M. (2010). *The good research guide: for small-scale social research projects*. 4th ed. Maidenhead: Open University Press.

Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap - vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur & Kultur.

Gillberg, Christopher (2013). *Ett barn i varje klass: om ADHD och DAMP*. Lund: Studentlitteratur

Jensen, L. (2017). *Inkluderingskompetens vid adhd & autism*. Södra Sandby: Be My Rails Publishing.

Kutscher, M. L. (2016). *Barn med överlappande diagnoser*. Stockholm: Natur & kultur.

Larssen, M, (2011) *Man dör inte, men man blir en ganska knäckt människa : 12 föräldrar till barn med NPF berättar sin historia : 300 föräldrar i undersökning om hur barn med adhd/add/autism/Aspergers upplever skola, fritid och familjeliv*. Västra Frölunda.

Meeuwisse, A & Swärd H (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & Kultur.

Nolen-Hoeksema. (2008). *Abnormal Psychology*. New York: McGraw-Hill education.

- Nordahl, T., Sörlie, A.M., Manger, T., Tveit, A. (2013). *Att möta beteendeproblem bland barn och ungdomar-Teoretiska och praktiska perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Sjölund, A., Jahn, C. & Lindgren. A. (2017). *Autism och ADHD i skolan: handbok i tydliggörande pedagogik*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Öquist, O (2008) *Systemteori i praktiken: konsten att lösa problem och nå resultat*. Stockholm: Gothia Förlag.

11.2 Internetbaserade referenser

- Ballin, N., Hedevalg, K.(2013). *En skola som hjälper eller stjälper? ADHD ur ett pedagogiskt*. tidskrift, 432-441. (Hämtat 18/5/2019)
- Bronfenbrenner, U. (1977). *Toward an experimental ecology of human development*. American psychologist,513-531 (Hämtat 5/5/2019)
- Erin, K., Raymond, L & Diane M. Culver. (2018). *Strategies for Teaching Children with Autism Spectrum Disorder in Recreational Aquatics Programs*.(Hämtat5/5/2019)
- Evans, B (2013)“*How autism became autism*”*The radical transformation of a central concept of child development in Britain*
.https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3757918/ (Hämtad: 5/4 2019)
- Kim de., V, Elisabeth F., & Ulla Ek. (2018). *Challenges and Successful Pedagogical Strategies: Experiences from Six Swedish Students with Blindness and Autism in Different School Settings*. (Hämtad 6/5/2019)
- Lindsay, S., Proulx, M., Scott, H., & Thomson, N. (2013). *Exploring Teachers Strategies for Including Children with Autism Spectrum Disorder in Mainstream Classrooms*. *International Journal Of Inclusive Education* (Hämtat: 28/4/2019)
- Nilsson Sjöberg, M. (2019). *Reconstructing truth, deconstructing ADHD: Badiou, onto-epistemological violence and the diagnosis of ADHD* (Hämtat: 5/6/2019)

- Nilsson Sjöberg, M. (2018). *Toward a Militant Pedagogy in the Name of Love: On Psychiatrization of Indifference, Neurobehaviorism and the Diagnosis of ADHD—A Philosophical Intervention*. (Hämtat: 5/6/2019)
- Rutkowski, Elaine M., Brimer, Debbie. (2014). *Implications for practice from 'International review of the evidence on best practice in educational provision for children on the autism spectrum'* (Hämtad: 1/5/2019)
- Rutkowski, E. M., & Brimer, D. (2014). *Physical Education Issues for Students with Autism: School Nurse Challenges*. *Journal Of School Nursing*. California (Hämtat: 1/5/2019)
- Sara Persons. (2011). *International review of the evidence on best practice in educational provision for children on the autism spectrum*. (Hämtat 20/5/2019)
- Smith, E. R., & Snyder, M. S. (2015). *The Influence of School Engagement on Counts of Delinquent Behaviors among Maltreated Youths*. (Hämtat: 6/6/2019)
- Västerbro Nina (2014). *Habilitering och hälsa Orsaker till autism*.
<http://www.habilitering.se/autismforum/om-diagnoser/orsaker-till-autism> (Hämtad: 3/4 2019)
- Skolverket.(2019). *Extra anpassningar och särskilt stöd i skolan*
<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/extra-anpassningar-och-sarskilt-stod-i-skolan> (Hämtat: 4/5/2019)
- Skolverket.(2018). *Elever med funktionsnedsättning*.
<https://www.skolverket.se/for-dig-som-ar.../elev-eller-foralder/elevs-rattigheter/elever-med-funktionsnedsattning> (Hämtat: 8/5/2019)
- Skolverket.(2016). *Tillgängliga lärmiljöer?* <https://www.skolverket.se/getFile?file=3686>
Hämtat: (4/4/2019)
- Skolverket. (2014). *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/allmanna-rad/2014/allmanna-rad-for-arbete-med-extra-anpassningar-sarskilt-stod-och-atgardsprogram?id=3299> (Hämtat: 4/4/2019)
- Skolverket (2016). *Elever har rätt till stöd*.

<https://www.skolverket.se/regelverk/juridisk-vagledning/elever-har-ratt-till-stod-1.126409> (Hämtat: 6/4/2019)

Skolinspektion. (2012). *Om skolsituationen för elever i grundskolan med diagnos inom autismspektrumtillstånd.*

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2012/autismspektrumtillstand/slutrappor-elever-autismspektrumtillstand.pdf> (Hämtat: 10/5/2019)

Skolinspektion.(2014).*Skolsituationen för elever med funktionsnedsättningen AD/HD*

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2014/adhd/k09-adhd-slutrappor.pdf> (Hämtat: 10/5/2019)

Riksförbundet Attention. (2016). *Fortfarande svår skolgång för många elever med NPF” en undersökning om hur barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har det i skolan och hur det påverkar familjen.*

<http://attention-riks.se/wp-content/uploads/2016/01/rapport-skolenkat-2015.pdf> (Hämtat: (9/4/ 2019)

Hjärnfonden, (2015)Hjärnfonden. (2015). *Autismspektrumtillstånd.*, Riddargatan Stockholm. <https://www.hjarnfonden.se/wp-content/uploads/2015/03/AST.pdf> (Hämtad 5/4/ 2019)

Autism- och Aspergerförbundet. (2018). *Rapport Medlemsundersökning om skolgången.*

https://www.autism.se/rfa/uploads/nedladningsbara%20filer/skolenkat_autismforbundet_2018.pdf (Hämtat: 1/4/2019)

Autism- och Aspergerförbundet. (2016). *Rapport Medlemsundersökning om skolgången.*<https://www.autism.se/rfa/uploads/nedladningsbara%20filer/Skolg%C3%A5ngen%20f%C3%B6r%20barn%20med%20autism%20och%20Aspergers%20syndrom%20-%20Rapport2016.pdf> (Hämtat: 28/4/2019)

Autism- och Aspergerförbundet. (2013). *Autism- och Aspergerförbundets undersökning om skolan.* https://www.autism.se/RFA/uploads/Skolenk%C3%A4t_Autism-och_Aaspergerf%C3%B6rbundet.pdf (Hämtat: 26/4/2019)

SVT. (2016) ”Skolan följer inte lagen för elever med autism”

<https://www.svd.se/skolan-foljer-inte-lagen-for-elever-med-autism> (Hämtat: 30/4/2019

Skollagen(2010:800) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 (Hämtad 5/4/ 2019

Habilitering.(2014). *Orsaker till autism.*

<http://habilitering.se/autismforum/om-diagnoser/orsaker-till-autism>:(Hämtad: 10/03/2019).

Habilitering. (2014)*Habilitering och hälsa.* <http://habilitering.se/om-autism/utredning/utredning-av-barn>. (Hämtat från 4/4/2019)

Sjukvårdsrådgivningen.(2019). 1177 Vårdguiden.

<https://www.1177.se/Skane/sjukdomar--besvar/hjarna-och-nerver/larande-forstaelse-och-minne/adhd/>(Hämtad 4/4/2019)

Hjärnfonden (2015). *Autismspektrumtillstånd.*

<https://www.hjarnfonden.se/wp-content/uploads/2015/03/AST.pdf> (Hämtad 25/4 2019)

11.3 Övriga referenser

Carlson, M. Föreläsning 1: *Informationssökning & hitta vetenskapliga artiklar.* Lunds Universitet, 2 april 2019.

12. Bilagor

1. Trots dålig start i livet har han lyckats hoppa tillbaka

Vi känner en kille som blev diagnostiserad med ADHD redan runt 6 års ålder och när han fick diagnosen var det bara början. Innan han ens blivit bedömd för skolgång ville kommunen placera honom i särskola, utan någon form av intelligenstag. Det krävdes mycket kamp från båda hans föräldrar för att han slutligen skulle få lov att ens börja i skolan. Redan i tidiga skolgången började saker att gå snett och han bildade visserligen vänskaper som han än idag håller kära, men framförallt var det två elever i klassen som gjorde allt för att göra hans liv så illa de kunde. Han fick vid denna tid en assistent som han höll väldigt kär, men nästan varje år byttes assistenten så han blev slutligen inte bekväm med dem. Mobbandet i skolan började redan i första klass, men var som värst redan i andra klass. Vid denna tid blev mobbningen i skolan så brutal att han redan vid 8 års ålder blev suicid. Han tror idag problemet kring detta var att lärarinnan han hade var helt ny till yrket. Vid 6 an fick han en ny lärare och läraren valde att använda sig av ett tyst rum som en form av ”bli av med honom kort” och barnets attityd till rummet förändrades, från att vara en plats han kunde studera i fred till ett fängelse i tänk. I högsta-diet tvångsflyttades mobbarna till separata klasser. Lärarna förändrades men de använde fortfarande hjälpmedlen på fel sätt. Exempelvis skärmade de av de områden där han satt, som fick honom att känna sig som ett missfoster mer än något. Men när han berättade detta för lärarna lyssnade de inte. När han började på gymnasiet slutade all form av mobbing och han började istället att växa som en person. Nuförtiden har han gått vidare och ser denna erfarenhet som en stärkande del av livet

2. Besked blir att flickan har diagnos autism efter två år

Detta problem finns fortfarande idag, vi tar upp här en flicka nu 2019. Jag som studiehandledare till flickan nästan 2 år. Hon är 15 år gammal, går i förberedelseklass och hon har bott i Sverige i ungefär 2 år. Flickan är analfabeter vilket innebär att hon har ingen skolbakgrund från sitt hemland. Hon kunde varken läsa eller skriva när hon kom till Sverige. Med andra ord kunde inte hon något språk alls.

Flickan har gått igenom en kartläggning av nyanlända elevers kunskaper enligt hennes mentor. Jag misstänker att hon har autism när jag träffade flickan för att hon har svårt att kommunicera och umgås med klasskamrater. Hon pratar inte med dem alls för att hon tycker det är jobbigt och skäms. Hon har svårt att förstå världen vi lever i eller göra sig förstådd för omgivningen omkring sig, till exempel månader, veckodagar och klockan. Samarbete tillsammans med hennes föräldrar och skola är inte särskilt bra. Hon tycker inte alls om ljud, till exempel när hennes klasskamrater pratar för högt.

tycker hon att detta är riktigt jobbigt. Hon har svårt att koncentrera sig så detta kan vara svårt att behålla uppmärksamheten på det som hon behöver göra och fokusera på. Hon har även svårt att komma ihåg instruktioner, hon glömmer mycket och tycker att det är jobbigt att skriva eller läsa.

När jag träffade flickan och jag ser att hennes behov är väldigt stor så pratade jag med hennes mentor, efter två månader när flickan började skolan, för att vi tycker att det finns många åtgärder för att hjälpa henne och hon behöver en utredning för att hon får en individuell skolplan. Det är viktigt att undervisningen anpassas utifrån vad hon har svårt och vad hon behöver. Efter sex månader såg vi att undervisnings insatserna inte ger något resultat så jag sade, flera gånger, till mentor att flickan behöver utredning för att veta om hon har någon funktionsvariation, men de svarade att flickan inte har något problem och hon är bara analfabet samt att det är vanligt att ta lång tid på sig när man är analfabet. Äntligen nu 2019 efter nästan 2 år har flickan fått en utredning och besked blir att flickan har diagnos autism.

Intervjuer utförd av författaren Larssen

Enligt boken "*Man dör inte, men man blir en ganska knäckt människa*" skriven av författaren Larssen år 2011 finns många elever med ADHD och autism och föräldrarna till dessa barn förklarar, för det mesta att den stora problemet för att skolan och skolpersonalen hade brist på ADHD och autism kompetens.

3. Hon kände sig oförstådd i skolan

En av de 12 föräldrarna berättar historien om sin dotter, som fick diagnosen autism när hon var 11 år gammal. Innan hon fick sin diagnos berättar föräldern om svårigheterna hon hade i skolan, den stora svårigheten var att få dottern vilja gå till skolan, föräldern fick kämpa varje morgon med dottern för att övertala henne att gå till skolan. Anledningen till att flickan vägrade gå till skolan var för att hon kände sig oförstådd av lärare och klasskamrater, flickan var otroligt utsatt av de andra barnen i skolan. Klasskamraterna vägrade prata eller ens hälsa på flickan och lärarna ansåg att flickan överreagerade, och gjorde därför inga ingrepp. Lärarna lade märke till att flickan inte kunde koncentrera sig på lektionerna och att hon fick kämpa enormt mycket, med läsningen och matematik. Lärarna ansåg att flickan var lat och oomogen, och anmälde därför inte situationen till rektorn. När föräldern förklarade situationen för lärarna ansågs föräldern som besvärlig, och därför ansökte föräldern på egen hand till BUP (barn och ungdomspsykiatri).

Skolan höll inte med eftersom dem inte såg problemet hos flickan. Föräldrarna bestämde sig därför för att byta skola och med hjälp av BUP fick flickan de stöden hon behövde, för att trivas i den nya skolan (Larssen, 2011)

4. Han orkade slutligen inte längre med skolan

Hennes barn diagnostiseras tidigt med ADHD och lätt utvecklingsstörning. Han hade redan sedan tidig ålder blivit antagen till åtgärdsprogrammet, men han fick ingen officiell utredning förrän han var 15 år. Skoltiden var ingen trevlig tid för varken honom eller hans förälder. Han hade svårt att hålla tag i vänner och de få han lyckades få stannade inte länge. Han fann sig själv för det mesta ensam. Föräldern och barnet fann sig ofta i bråk om läxor och barnet orkade helt enkelt inte. I deras kontaktbok var det konstant skrivet om något han hade utfört och barnet orkade slutligen inte längre.

Som tyvärr många elever med funktionsvariationer blev han mobbad under sin skoltid, till den grad att han hellre gick till en släkting som bodde nära skolan på rasterna istället för att vara på skolan. Dagliga trakasserier var vanliga och detta tärde enormt på hans psyke. Föräldern klamrar sig själv till en del som anser att hon ville försvara sitt barn bättre, men som vi alla vet är det svårt att stoppa mobbning när det väl har börjat. Han fick sin diagnostisering när han började på gymnasiet, och detta på grund av en depression som hade format sig i barnet. Föräldern ansåg att hon fann det konstigt att det tog en sådan lång tid innan skolan verkligen tog tag i frågan och faktiskt gjorde en utredning. Efter utredningen ville BUP och skolan att eleven skulle börja på gymnasiesärskola, men både eleven och föräldern tyckte detta var en dålig ide då de ville att han skulle kunna klara sig bättre i livet. Han har efter diagnostiseringen börjat medicinera sig. Tyvärr lider han av kraftiga biverkningar och han har skadat sig rätt ordentligt under tiden han medicineras, men han vill fortfarande ta den då föräldern tror att hennes barn tycker den hjälper honom. Han är lite orolig för sin framtid, men hoppas på det bästa i livet.

5. Skolan har inte avsatt hjälpmedel eller resurser

En annan förälder till en pojke berättar sin historia om hur hon hittade honom med en kökskniv runt halsen när han var sju år gammal. Pojken ville ta livet av sig själv, han ville inte leva längre. Föräldern kontaktade BUP och berättade vad som hade hänt och utredningen började direkt. Utredningen visade att pojken har autistiska drag. Föräldern märkte ingen skillnad i förhållningssättet till sonen från skolan, i jämförelse av före och efter diagnosen. Alltjämt skulle skolan informera pojkens föräldrar om att pojken inte kunde sitta still eller koncentrera sig under lektionstid. Föräldrarna tyckte att informationen var onödig, eftersom det var inget de kunde göra åt saken. Pojken hade ingen utbildad resursperson och föräldern fick konstant sitta på möten utan uppföljning.

Det gick så dåligt för pojken i skolan att föräldern funderade på att flytta pojken till en annan skola, men var rädd för att sonen skulle bli behandlad på liknande sätt även om han flyttades. Föräldern anser att skolan inte kunde hantera sonen, personalen visste inte hur de skulle hjälpa honom och skolan har inte avsett hjälpmedel eller resurser som han var i behov av. Föräldern ansåg att pojken behövde en utbildad resursperson som skulle följa honom under hela skoldagen, för att få möjligheten att lyckas i skolan. Skolan borde ha varit mer strukturerad för att pojken skulle utvecklas i lärandet (Larssen, 2011).

6. Anpassad undervisningsgrupp gav högre närvaro

En flicka i åttonde klass som har autism, när flickan gick i femman hade hon varit frånvarande hela läsåret. Flickan hade absolut ingen kraft kvar för att klara av skolan längre. Flickan hade i flera år gått i en vanlig klass utan anpassningar och stöd från skolan. När flickan började i sjätte klass fick hon gå i en mindre undervisningsgrupp där undervisningen var mer anpassad. Sen dess hade flickan utvecklats positivt och hade hög närvaro i skolan (Larssen, 2011)

LUNDS UNIVERSITET
Sociologiska institutionen
Avdelningen för pedagogik
Box 114, 221 00 LUND
WWW.soc.lu.se